

**M A S A R Y K O V A
U N I V E R Z I T A**

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Pohled mladé generace Japonců na svatyni Jasukuni

Bakalářská diplomová práce

KRISTÝNA ADAMKOVÁ

Vedoucí práce: Ing. Ivo Plšek, M.A., M. P. P.

Filozofická fakulta
Program Seminář japonských studií

Brno 2021

MUNI
ARTS

Bibliografický záznam

Autor:	Kristýna Adamková Filozofická fakulta Masarykova univerzita Filozofická fakulta
Název práce:	Pohled mladé generace Japonců na svatyni Jasukuni
Studijní program:	Seminář japonských studií
Vedoucí práce:	Ing. Ivo Plšek, M.A., M. P. P.
Rok:	2021
Počet stran:	51
Klíčová slova:	Jasukuni, svatyně, politika, náboženství, výklad historie, váleční padlí, mezinárodní vztahy, Júšúkan, mladá generace, anketa, porovnání

Bibliographic record

Author: Kristýna Adamková
Faculty of Arts
Masaryk University
Department of Japanese Studies

Title of Thesis: Young Japanese generation's opinion about Yasukuni Shrine

Degree Programme: Japanese Language and Culture

Supervisor: Ing. Ivo Plšek, M.A., M. P. P.

Year: 2021

Number of Pages: 51

Keywords: Yasukuni, shrine, politics, religion, interpretation of history, war dead, international relationships, Yushukan muzeum, young generation, questionnaire, comparison

Anotace

Tato bakalářská práce se soustředí na popsání souhrnného názoru mladé generace o svatyni Jasukuni. Cílem této práce je pomocí anket popsat, co si Japonci myslí o přijímání duší do svatyně, návštěvách japonských premiérů a o výkladu historie, kterou představuje muzeum Júšúkan. Tyto ankety jsou souhrnem názorů za zhruba 20 let. Teorie bude následně rozebrána v anketách a výsledky porovnány.

Abstract

This bachelor thesis focuses on the description of summarization of the young Japanese generation's opinion about the Yasukuni shrine. The main purpose of this work is to describe what the Japanese think about enshrining the war dead, Prime ministers' visits to Yasukuni, and the explanation of history by the Yushukan museum through questionnaires. The questionnaires are aggregates of opinions of roughly 20 years. The theory will be analyzed in multiple questionnaires and the results will be compared.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma **Pohled mladé generace Japonců na svatyni Jasukuni** zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v textu a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Brně 1. dubna 2021

.....
Kristýna Adamková

Poděkování

Zde bych velmi chtěla poděkovat vedoucímu své práce, panu Ing. Ivu Plškovi M. A., M. P. P. za jeho pomoc, cenné rady a ochotu při sepsání této práce. Bez jeho neustálého ujišťování, by se mi tuto práci asi nepodařilo nikdy sepsat. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která věřila, že to dokážu i když jsem byla velmi často na pochybách.

Obsah

1	Úvod	13
2	Hlavní problémy v Jasukuni	15
	2.1 Eirei a pochování 14 válečných zločinců	15
	2.2 Premiérovy návštěvy svatyně	19
	2.3 Muzeum Júšúkan, jeho poloha a výklad historie	21
3	Názory japonské populace na problematiku Jasukuni	26
	3.1 Pochování válečných zločinců	26
	3.2 Premiérovi návštěvy a politický tlak	27
	3.3 Muzeum Júšúkan a výklad historie	29
4	Rozbor ankety	32
	4.1 Úvod ankety	32
	4.2 Obecné otázky	32
	4.3 Uctívání duší a pochování válečných zločinců třídy A	34
	4.4 Návštěvy premiéra a mezinárodní hrozba	39
	4.5 Muzeum Júšúkan	40
5	Závěr	43
6	Použité zdroje	45
7	Příloha A	48

1 Úvod

Již od restaurace Meidži prochází Japonsko neustálými náboženskými či politickými úpravami. Nejvíce diskutovaným místem jak z pohledu náboženství, tak i politiky, je zajištění svatyně Jasukuni (靖国神社). Toto místo, již od 30. let minulého století vyvolává diskuse v Japonsku i za hranicemi a stále zde není vidina vyřešení tohoto problému. Spory okolo samotné existence svatyně pramení ze dvou nejzávažnějších důvodů – jedním je zbožštění 14 válečných zločinců skupiny A¹, druhým pak míchání japonské politiky a náboženství. Na tyto dva pilíře navazují veškeré ostatní problémy – ať už se jedná o proces zbožšťování padlých vojáků za císaře, jejich následné uctívání jako boha Jasukuni nebo návštěvy japonských politiků, čehož se například týkalo i vyjádření nesohlasu Korejské republiky a Čínské lidové republiky. Bez problémů a rozporuplných názorů se neobejde ani válečné muzeum Júšúkan (遊就館、ゆうしゅうかん), které je součástí chrámového komplexu.

V našem prostředí máme k dispozici mnoho děl od autorů, jako jsou například nejznámější John Breen a jeho *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past* a další autoři jako Takenaka Akiko či Jošinori Kobajaši. Důležitým zdrojem ohledně Jasukuni však dozajisté jsou i denní tisky jako *Asahi* (朝日新聞、あさひしんぶん) či *Jomiuri* (讀賣新聞、よみうりしんぶん). Ač jsou odborné zdroje velmi důležité pro pochopení existence svatyně, jsou to právě noviny, které nám díky vytvořeným anketám pomůžou si uvědomit si názory obyčejných obyvatel Japonska. Nikde jsem však nenašla anketu, která by se primárně zaměřovala pouze na názory mladých Japonců, což mě navedlo k tématu této bakalářské práce.

Hlavním cílem této práce je zjišťování a následné porovnání odpovědí mladé generace na tematiku svatyně Jasukuni a jí se týkajících problémů. Dané téma mě začalo zajímat již před pobytem v Japonsku, protože si myslím, že by i mladá generace měla dobře znát minulost své země a mít na ni ucelený názor. To samé by mělo platit o japonské politické scéně. Bohužel je však známo, že jsou tyto skutečnosti u mladých Japonců velkým problémem.² Otázky ohledně politiky jsou následně v praktické části rozděleny na japonskou vnitřní, ale i zahraniční politiku, neboť je to právě zahraniční politika, která vytváří neustálé střety na jméno Jasukuni.

Základem této práce jsou tři hlavní otázky, které byly postupně rozebírány v jednotlivých kapitolách. Pro účely této práce se jedná o otázky ohledně zbožštění 14 válečných zločinců, návštěvy svatyně japonských premiérem a polohy muzea Júšúkan a jeho výkladu historie druhé světové války. Práce je rozdělena na teoretickou část v

¹ Chápeme tím 14 válečných zločinců třídy A za druhé světové války, kteří zapříčinili ohromné ztráty na životech a měli hlavní slovo při rozhodování a postupu během války.

² ASKJAPANESE. Do Japanese Girls and Boys know any Politics? *YouTube.com* [online]. 4. 4. 2020 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HqCDrDkRidA>

první a druhé kapitole, na které bude navazovat praktická část. V první kapitole vysvětluji dané problematiku více dopodrobna pro snadnější pochopení, což nám umožní porozumět, proč mohou mít obyvatelé nejednotný názor. V kapitole druhé jsou tyto problémy promítnuty v již dříve provedených anketách a článcích v japonských novinách. Zde jsem se zaměřila především na to, jak se jednotlivé názory lišily a co k těmto odlišnostem ve výpovědích a názorech mohlo vést. Zdroj těchto anket je primární ukazatel určitého proudu názorů. Poté šlo upozorovat, zda některé noviny nemají sklon k upřednostňování určitého politického proudu (především ze směru LDP). Poslední kapitola je čistě praktickou částí. Skrze mnou vytvořenou anketu jsem se pokusila zjistit, zda se názory japonské společnosti na svatyni Jasukuni změnily nebo zůstaly nezměněny.

Respondenti pro moji anketu byli ve věku od 20 do 35 let, s trvalým bydlištěm téměř po celém území Japonska. Velkou část účastníků tvořili studenti z univerzity Sóka, kde jsem byla na zahraničním studijním pobytu. Zbylou část tvořili náhodně potkaní lidé, a nakonec jsem pro rozšíření okruhu dotazovaných použila sociální síť. Věřím, že je to právě internet, který dodává odpovědím větší anonymitu a je proto větší pravděpodobnost, že daný respondent odpoví po pravdě dle svého upřímného uvážení. Celkově je tedy počet dotazovaných lidí 50. Bohužel to není nijak velké číslo, avšak při větším počtu by samotné zpracování celé ankety zabralo hodně času, protože mnoho otázek je ve formě otevřené odpovědi, které jsou mnohdy velmi dlouhé a detailně popsáné. Také netvrdím, že tato anketa musí být vzata jakožto reprezentativní názor celé mladé generace. Lépe by bylo ji interpretovat jako „úvod“ do smýšlení mladé generace o Jasukuni.

V závěru práce nakonec porovnávám, jak se jednotlivé odpovědi mé ankety liší mezi sebou, tak i s předchozími anketami. Bylo velmi zajímavé pozorovat, zda se názory v průběhu let změnily nebo určitý názor zůstává i v myslích mladistvých. Dávám si především za cíl zjistit, zda má mladá generace jednotný názor na dané problémy a zda jsou jejich názory očekávané či nikoliv. V závěru bude celkové shrnutí celé práce.

V práci je pro přepis japonských názvů a jmen využívána česká transkripce. Při prvním použití výrazů je v závorce uveden zápis ve znacích a hiraganě. U japonských vlastních jmen je dodrženo jejich původní pořadí, což znamená příjmení a následně křestní jméno. Veškerá cizí slova jsou v textu odlišena kurzívou, neplatí to však pro vlastní a místní jména. Jakékoliv další poznámky budou uvedeny a vysvětleny pod čarou.

2 Hlavní problémy v Jasukuni

Existuje mnoho problémů ohledně Jasukuni, které vytvářejí mnohá nedorozumění jak uvnitř Japonska, tak i vně hranic. Pro tuto práci jsem se rozhodla vybrat tři, dle mého názoru, nejdůležitější problémy, které jsou pro svatyni zásadní. Zároveň se tyto problémy velmi úzce prolínají a není bez nich možné pochopit problematiku svatyně. Tato část slouží pro lepší pochopení následujících kapitol a odpovědí v nich. Prvotně bude vysvětlen pojem *eirei* a jeho krátká historie. Na tento pojem navazuje zbožštění válečných zločinců třídy A a jejich oprávnění být či nebýt v Jasukuni. Tito zločinci pak ovlivňují pohled společnosti na návštěvy svatyně japonským premiérem. Krátký přehled návštěv jednotlivých premiérů nám poodhalí, jak se populistický názor na jejich návštěvy měnil a někdy vyústil v neočekávané demonstrace a silnou kritiku zahraničních států. Kritice se následně nevyhne ani existence muzea Júšúkan, které se nachází v chrámovém komplexu a těsně sousedí s přední síní svatyně Jasukuni. Krátce popsání historie výstavby a účelu muzea sama poukáže na problémy, které skýtá. Výklad historie druhé světové války tak, jak ji vysvětluje Júšúkan, pak uzavře teoretickou část této kapitoly.

2.1 *Eirei* a pochování 14 válečných zločinců

Pro pochopení pojmu *eirei* (英霊、えいれい) je potřeba vysvětlit původ tohoto slova a jak se k jeho používání dospělo. Už od roku 1910 se na základních školách děti učily, že být uctěn v Jasukuni je tou nejvyšší poctou, jaká jim může být prokázána.³ Během čínsko-japonské a rusko-japonské války byl koncept válečných padlých stále více podporován, například vyprovázením vojáků na frontu a vítáním je zpátky doma.⁴ Se stále sílícím vlivem kultu šintó přibývalo také školních výletů do šintoistických svatyní.⁵ Současně sílil i vliv Jasukuni na běžný život, a i její bůh⁶ získával větší roli v celkové ochraně Japonska.

V dřívějším Japonsku byl hlavním ochráncem každé rodiny její mužský předek; *senzo* (先祖、せんぞ). Tento předek byl původně zakladatelem konceptu *ie* (家、いえ), který zaručoval soudržnost mezi jednotlivými členy rodiny.⁷ Imperiální Japonsko

³ TAKENAKA, Akiko. *Yasukuni Shrine: History, Memory, and Japan's Unending Postwar*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. str. 85. ISBN 978-0-8248-4678-7.

⁴ (Ibid, str. 85)

⁵ Nebyly to pouhé návštěvy lokálních svatyní tzv. *gókaku džindža* (合格神社、ごうかくじんじゃ) ale především právě Jasukuni a dále Ise a Meidži. (Ibid, str. 85)

⁶ Váleční padlí pochováni v Jasukuni.

⁷ (Ibid, str. 87)

tento koncept využilo ve svůj prospěch a tvrdilo, že císař je zakladatelem národa, a logicky i rodin zde žijících. Ten také uděloval padlým vojákům výsost chránit obyvatele své země i po smrti⁸ a těmto duším tedy nezbylo nic jiného, než vykonat svou povinnost. Postupně se měnil i způsob jejich věčného odpočinku. Při normálním šintoistickém rituálu jsou duše posílány zpět na své původní místo, mimo náš svět bytí, bohužel Jasukuni drží své duše v zajetí. Pomohl tomu také fakt, že tradiční pochovávání mrtvých postupně sláblo, a naopak stále stoupal počet původně budoucích zakladatelů rodin, kteří přišli o životy ve válce.⁹¹⁰ Militaristické Japonsko poté postupně nahrazovalo nukleární rodiny rodinou národní, až se vyvinul pojem *kazoku kokka* (家族国家、かぞくこっか).¹¹

Díky stále rostoucímu počtu rituálů provedených ve svatyni upadal počet domácích buddhistických oltářů *butsudan* (仏壇、ぶつだん), kde původně byli zemřelí rodinní příslušníci uctíváni.¹² Ani konfuciánský respekt pro předky neuniknul síle uctívání císaře, jakožto otce národa.¹³ Můžeme tedy říci, že během války v Pacifiku se hlavním způsobem uctění památky padlého vojáka stalo pochování jeho duše v Jasukuni. Pomáhá tomu fakt, že to bylo považováno za největší poctu, které může prostý občan Japonska během svého života dosáhnout.¹⁴

Pojem *eirei* neboli „hrdinské duše“, je v dnešní moderní době používán jako název pro duše uložené právě v Jasukuni.¹⁵ Je to typický název pro padlé, ale podle etnologa Tanakamarua to ne vždy bylo využíváno jako nyní.¹⁶ Poprvé se tento termín objevil roku 1907 v novinovém článku *Kokumin šinpó* (国民新法、こくみんしんぽう), který popisoval obřad ve svatyni po rusko-japonské válce.¹⁷ Avšak Tanakamaru tvrdí, že

⁸ TAKENAKA, Akiko. *Yasukuni Shrine: History, Memory, and Japan's Unending Postwar*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. str. 87. ISBN 978-0-8248-4678-7.

⁹ (Ibid, str. 88)

¹⁰ Zde už mluvíme o druhé světové válce.

¹¹ Byl to také nepřímý způsob, jak obnovit uctívání Amaterasu Ómikami, jakožto božského předka císařské rodiny. (Ibid, str. 88)

¹² Ve většině případů neměla rodina ani možnost domácí oltář vytvořit, neboť mnohdy dostali pouze dopis ohledně úmrtí rodinného příslušníka. V posledních letech války to bylo velmi časté, jelikož ani samotná těla či ostatky vojáků nebyla převezena na Japonskou půdu. (Ibid, str. 88)

¹³ (Ibid, str. 90)

¹⁴ (Ibid, str. 90)

¹⁵ Během války v Pacifiku se používal i pojem *gunšin* (軍神、ぐんしん), hlavně pro vojáky, kteří zemřeli hrdinskou smrtí. Během Sacumské rebelie a Čínsko-japonské války se používaly i termíny jako *senši no mono* (戦士のもの、せんしのもの) a *reikon* (霊魂、れいこん). (Ibid, str. 90-91)

¹⁶ (Ibid, str. 90)

¹⁷ (Ibid, str. 91)

tento pojem vyzdvihoval vykonané skutky a osobité kvality více než samotné vojáky.¹⁸ Do roku 1930 používala pojem *eirei* převážně armáda a média, ale v náboženských dokumentech se objevoval velmi málo.¹⁹ Byla zde však výhoda, že tento pojem smazal jakoukoliv individualitu duší a přetransformoval je do jednotné anonymity. Je to právě anonymita, která také dokázala osvobodit duše od jejich špatných skutků, které byly vykonány během jejich života.²⁰ Díky pochování v Jasukuni se tedy vzdání pocty rozšířilo z primárního konceptu *ie* na *ie* celého Japonska.

Ani v minulosti se toto očištění duší nevyhnulo kritice. Spousta intelektuálů souhlasila s politickým filozofem Jošiinem Sakuzōem, který tvrdí: „Člověk, který umře za války, ačkoliv mohl být během svého života budižkničemu, nemůže být považován za Boha, jelikož to je v rozporu s našimi etickými hodnotami“.²¹ S tímto tvrzením však nesouhlasila spousta obyvatel²² jako byl například etnolog Orikuči Šinobu, který následně vysvětloval, že právě rituál *šókon* (招魂、しょうこん) stojí za tímto očištěním.²³ Tvrdí že: „duše, které jsou zbožštěny v Jasukuni, jsou *akiraka ni kiyoi*“ (明らかに清い、あきらかにきよい), tedy „očividně čisté“, protože bloudí skrze hory, pole, oceány a řeky a následně se po třech letech stanou bohy.²⁴ Tento výraz také naznačuje, že veškeré duše jsou ještě navíc očištěny během procesu zbožšťování.

Je to právě pojem *eirei*, který znesnadňuje vyřešení poválečné odpovědnosti Japonska. Jak Takanaka vysvětluje, pokud zbožstíme duši jako *eirei*, již není možné ji dávat cokoli za vinu.²⁵ Pokud je to tedy pravda, pak není možné, aby váleční zločinci třídy A byli jakkoliv vinni za své skutky vykonané během druhé světové války.²⁶ Velmi důležité také je, že po zbožštění už nadále není možné vzdávat poctu pouze jedné duši, nýbrž však všem duším dohromady.²⁷ Tuto skutečnost poté využívají média a zahraniční státy k odsouzení svatyně jako celku, jakožto viníka japonské agrese za války.²⁸

¹⁸ Pojem se začal používat ve větší míře od roku 1911, kdy ministr námořnictví Saitó Kan napsal: „Postavit svatyni, která respektuje a vzdává poctu právě těmto *eirei*, které prokázaly službu své zemi je zdvořilost naší země již od starověku“. TAKENAKA, Akiko. *Yasukuni Shrine: History, Memory, and Japan's Unending Postwar*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. str. 91. ISBN 978-0-8248-4678-7.

¹⁹ (Ibid, str. 91)

²⁰ Mnoho lidí se strachovalo, že zbožštění vojáků, kteří za svůj život jednali mnohdy nečestně, může být velmi nemorální a nefér vůči ostatním. (Ibid, str. 91)

²¹ (Ibid, str. 92)

²² (Ibid, str. 92)

²³ (Ibid, str. 92)

²⁴ (Ibid, str. 92)

²⁵ (Ibid, str. 92)

²⁶ (Ibid, str. 93)

²⁷ (Ibid, str. 93)

²⁸ (Ibid, str. 93)

Budeme-li mluvit o zbožštění přímo válečných zločinců třídy A, záleží zde na úhlu pohledu. Víme, že váleční zločinci třídy A, tj. Tódžo Hideki a premiér Konoe Fumimaro a další, byli pochováni ve svatyni roku 1978.²⁹ Je to tedy až 30 let poté, co byli uznáni vinni za své skutky a odsouzeni na Tokijském tribunálu. Rozmluvy ohledně jejich přijetí do svatyně však začaly již někdy okolo roku 1958.³⁰ Zajímavé však je, že veškeré dokumenty ohledně této události³¹ nejsou dodnes nikde k nalezení.³² Zda opravdu tito zločinci byli váleční padlí, ospravedlňuje tehdejší ministerstvo tvrzením, že válka skončila až po skončení okupace Američany, tedy roku 1951.³³ To by tedy znamenalo, že Hideki a ostatní byli popraveni ještě za dob války, a proto máji mít právo na zbožštění. Zatímco váleční zločinci třídy B a C byli přijati již roku 1961, ohledně třídy A byla svatyně na pochybách a posunula jejich přijetí na „dobu neurčitou“.³⁴ Tento rozsudek má na svědomí hlavní kněz Jasukuni Cukuba Fudžimaro (ve vedení v letech 1946–1977). Tento kněz také postavil svatyni *Činreiša* (鎮霊社、ちんれいしゃ).³⁵ Cukuba věřil, že *eirei* ruku v ruce celosvětově přinášejí mír a že právě výstavba této podružné svatyně byla ve jménu císaře.³⁶ Téměř ihned po jeho smrti však byli váleční zločinci třídy A přijati do Jasukuni, neboť se, jako hlavním knězem stal bývalý úředník císařského imperialistického námořnictva Macudajra Nagajoši.³⁷ Jak tedy Breen tvrdí, problém s Jasukuni je do dnešního dne z velké části zásluhou právě Macudajrovy éry.³⁸ Je důležité připomenout, že Macudajra nebyl kněz, a proto se jeho praktiky dosti odchylovaly od ideálu. Jeho nástupce Ašizu Uzuhiko³⁹ tvrdil, že by měla být Jasukuni použita při obnově míru poválečného Japonska, a tedy jakékoliv spojování svatyně s agresí či

²⁹ ALJAZEERA. *Japan's defence, economy ministers visit Yasukuni shrine* [online]. 13. 8. 2021 [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/13/yasukuni-japan>

³⁰ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 8. ISBN 978-0199328031.

³¹ Ať už v archívu svatyně či ministerstva zdravotnictví.

³² (Ibid, str. 8)

³³ (Ibid, str. 8)

³⁴ (Ibid, str. 8)

³⁵ *Činreiša* je malá svatyně postavená v zákrytu Jasukuni. Tsukuba jí postavil pro padlé nepřátele císařské armády v 60. letech 19. století a posléze se k nim přidali i padlí Britové, Američani, Číňané, Korejci a lidé z Jihovýchodní Asie během Války v Pacifiku. Důvodem výstavby podle Tsukuby bylo, že si tito nepřátelé nezasloužili být pochováni v hlavním sále Jasukuni. (Ibid, str. 9)

³⁶ (Ibid, str. 9)

³⁷ (Ibid, str. 9)

³⁸ (Ibid, str. 10)

³⁹ Ašizu Uzuhiko byl až do své smrti v roce 1992 velmi uznávanou osobností v Šintó komunitě, kde se dodnes jeho spisy dočkávají obdivu. (Ibid, str. 10)

fašismem mělo být zakázáno.⁴⁰ Ašizu také tvrdil, že ve svatyni může být uložen pouze ten, kdo řádně položil život za císařství, což zločinci třídy A nesplňovali.⁴¹

Jak je vidět, je tedy nesnadné určit, zda zbožštění zločinců a cizinců je správné či ne, jelikož i samotní kněží a lidé v užším okruhu okolo svatyně mají rozdílné názory. Je však jisté, že se stále jedná o posvátné místo, kde bývalí vojáci chodí uctívat své spolubojovníky a přátele, se kterými si v minulosti dali slib o „setkání v Jasukuni“, a rodiny mají možnost navštívit příbuzné, jejichž těla byla ponechána na frontě, která by bez pomoci svatyně nikdy neměla místo věčného odpočinku na japonské půdě.

2.2 Premiérový návštěvy svatyně

Japonská ústava *Nihon koku kenpó* (日本国憲法、にほんこくけんぽう), také známá jako *Heiwa kenpó* (平和憲法、へいわけんぽう) na jejíž sepsání dohlížel Douglas McArthur z roku 1947 v článku 20 zmiňuje, že každý má svobodu náboženství a že nesmí politika zasahovat do náboženských institucí.⁴²⁴³

Je známo, že díky nové konstituci bylo odděleno náboženství od politiky a Jasukuni od roku 1946 zastává status jakožto samostatné náboženské instituce neboli *šúkjó hódžin* (宗教法人、しゅうきょうほうじん)⁴⁴. V praxi to znamená, že veškeré finance dostává svatyně ve formě dobrovolných darů (zde má velkou roli skupina *Izokukai* (遺族会、いぞくかい)⁴⁵) a společnost „Ctitelů Jasukuni“; *Jasukuni džindža hósankai* (靖国神社奉賛会、やすくにじんじゃほうさんかい). Po čase právě *Izokukai* začíná kritizovat novodobou vládu a snaží se o znovuoobnovení vládní podpory Jasukuni. Politická strana LDP⁴⁶ si je této snahy dobře vědoma a již v letech mezi 1969–1974 se

⁴⁰ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 11. ISBN 978-0199328031.

⁴¹ (Ibid, str. 11)

⁴² 衆議院. *日本国憲法* [online]. 昭和 21 年 11 月 3 日 [cit. 2021-10-09]. Dostupné z: https://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_annai.nsf/html/statics/shiryo/dl-constitution.htm

⁴³ Svoboda náboženství však není v Japonsku záležitostí poválečné ústavy. Byla již zařazena v článku 28 z ústavy Meidži z roku 1889. BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 48. ISBN 978-0199328031.

⁴⁴ MULLINS, R., Mark. *Monumenta Nipponica; How Yasukuni Shrine Survived the Occupation:: A Critical Examination of Popular Claims* [pdf]. Sophia university, 2010, *jaro* (Number 1, 89-136) [cit. 2021-11-30]. str. 117. 10.1353/mni.0.0109.

⁴⁵ Ohledně darů a financí je zde trochu komplikovaná situace. Svatyně přijímá dary od skupiny *Izokukai*, ale zároveň sponzoruje cesty pozůstalých do Jasukuni, jakožto poválečné odškodnění.

⁴⁶ V angličtině „Liberal Democratic Party“, v japonštině *džimintó* (自民党、じみんとう) je pravicově orientovaná politická strana založena roku 1955. Je až na jedno volební období v roce 2009, lídrem japonské politické scény od poválečné éry.

pokouší o znovuoobnovení zákona *Jasukuni hóan* (靖国法案、やすくにほうあん), našťstí je pokaždé tento návrh zákona zamítnut. Tyto snahy však pokračují i v dnešním tisíciletí, kdy například při premiérských volbách v letech 2001 a 2012, využívají tehdejší premiéři Koizumi a Abe tohoto návrhu.⁴⁷⁴⁸ Úprava ústavního článku 20 je jedním ze silných argumentů LDP při volbách, a tedy je zjevné, že její voliči mnohdy pochází právě ze skupin jako *Izokukai* a *Eirei ni kotaeru kai* (英霊に答える会、えいれいにこたえるかい).⁴⁹ Tyto návrhy pak premiéři podporují svými návštěvami ve svatyni.

Premiérské návštěvy Jasukuni se tradují od začátku Pacifické války v roce 1941.⁵⁰ V listopadu 1945 dostal tehdejší premiér Šidehara povolení od Spojenců k návštěvě svatyně, neboť se jednalo o poslední zbožšťovací ceremoniál do dnešní doby.⁵¹ Další návštěva tehdejšího premiéra Jošidy v roce 1951 se konala až po ukončení okupace.⁵² Jak Breen tvrdí, do té doby to bylo nejlepší období svatyně, než se stala centrem mezinárodní kritiky, která bohužel trvá dodnes.⁵³

V 70. letech návštěvy premiérů nezpůsobovaly tak velkou kritiku, spíše ojedinělé kritické komentáře v denním tisku. Důležitým bodem tohoto problému je datum návštěvy svatyně. Byl to právě premiér Miki, který jako první vykonal návštěvu v den výročí konce války (15. srpna) v roce 1975.⁵⁴ Stejně tak vykonal to samé premiér Nakasone v letech 1982-1983. Jediný rozdíl mezi jejich návštěvami však byl, že Miki ke své návštěvě použil soukromé auto a v návštěvnícké knize se podepsal bez oficiálního titulu, kdežto Nakasone nedokázal říci, zda se jedná o oficiální návštěvu či nikoliv.⁵⁵ Jeho návštěva tehdy vyústila v kritiku ze strany Čínské lidové republiky⁵⁶ a několik domácích právních žalob. *Izokukai* a další pravicově orientované strany sice návštěvy podporovaly⁵⁷, ale Číně se toto konání nelíbilo a kritizovala Japonsko z opětovné snahy

⁴⁷ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 14. ISBN 978-0199328031.

⁴⁸ Tento návrh využívá LDP i v roce 2005 při parlamentních volbách.

⁴⁹ Česky skupina pro setkání se s pochovanými dušemi. (Ibid, str. 34)

⁵⁰ (Ibid, str. 19)

⁵¹ Váleční zločinci třídy A neměli v roce 1978 veřejný obřad, jak tomu předcházelo u ostatních padlých. (Ibid, str. 19)

⁵² (Ibid, str. 20)

⁵³ (Ibid, str. 20)

⁵⁴ (Ibid, str. 27)

⁵⁵ (Ibid, str. 27, 29)

⁵⁶ V roce 1985 navštívil Jasukuni poprvé jakožto veřejný činitel.

⁵⁷ (Ibid, str. 29)

o militarismus a snaze uškodit Čínskému lidu⁵⁸, v důsledku čehož následovalo několik proti-Japonských demonstrací v Pekingu.⁵⁹

Čína od tohoto roku zůstala aktivní ve své kritice vůči Japonsku. Je to až však premiér Koizumi Džun'ičiró, který vyvolává mezinárodní rozruch.⁶⁰ Jeho návštěvu kritizovali jak starší členové LDP strany, tak i například redaktoři novin *Jomiuri* a *Asahi*, kteří tvrdili, že Koizumi pouze využívá této události k populismu.⁶¹ Svými návštěvami (ať už záměrně nebo ne) také nastiňoval názor LDP na zahraniční politiku.⁶² V dnešní době počet návštěv klesá. Bývalý premiér Abe navštívil svatyni naposled v roce 2013, kdy jeho návštěva přitáhla kritiku ze strany Pekingu, Soulu a Amerických států.⁶³ Jeho následovník, premiér Suga za své vlády svatyni navštívil pouze jednou, následně poslal dary ve formě *masakaki* (真榊、まさかき).⁶⁴ Nynější premiér Kišida se však krátce po svém zvolení osobně dostavil na půdu svatyně, jako veřejný činitel.⁶⁵

Čína a Korea má však další důvody proč Jasukuni nenávidět. Během druhé světové války bylo mnoho Korejců a Tchajwanců přinuceno bojovat za japonské císařství i proti své nevoli. V moment, kdy byli přijati do armády, je však militaristické Japonsko přijalo za své.⁶⁶ Tento fakt také závisí na tom, že Jasukuni při procesu zbožšťování neřešila původ či kořeny svých vojáků. Mnoho pozůstalých těchto vojáků se zahraničními kořeny má snahu o odebrání z Jasukuni, ať už z hlediska náboženského⁶⁷ či morálního.⁶⁸ Těmto nesrovnalostem také nahrává fakt, že ačkoliv Japonsko ospravedlňuje Pacifickou válku jako „nápomoc“ asijským zemím od invaze západních mocností, neunikne

⁵⁸ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 30. ISBN 978-0199328031.

⁵⁹ Jak autorka Caroline Rose tvrdí, musíme brát v potaz, že demonstrace zde byly využívány pro vnitřní politické problémy jako byla korupce a nedostatek reform. (Ibid, str. 29)

⁶⁰ Svatyni navštívil poprvé roku 2001.

⁶¹ (Ibid, str. 35)

⁶² (Ibid, str. 33)

⁶³ ALJAZEERA. *Japan's defence, economy ministers visit Yasukuni shrine* [online]. 13. 8. 2021 [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/13/yasukuni-japan>

⁶⁴ KYODO NEWS+. *Japan PM Suga sends offering to war-linked Yasukuni shrine* [online]. 21. 4. 2021, , 1 [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://english.kyodonews.net/news/2021/04/ae8a5d6428b2-breaking-news-ex-prime-minister-abe-visits-war-linked-yasukuni-shrine.html?phrase=suga%20yasukuni&words=Yasukuni,Suga>

⁶⁵ 讀賣新聞. 岸田首相が靖国神社に真榊を奉納、菅前首相は参拝...秋季例大祭に合わせ. 讀賣新聞 [online]. 讀賣新聞オンライン, 17. 10. 2021 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://www.yomiuri.co.jp/politics/20211017-OYT1T50071/>

⁶⁶ Mnohdy měli i svá japonská jména.

⁶⁷ Mnoho Korejců vyznává křesťanství a pochování v Jasukuni je tedy neslučitelné s jejich vyznáním.

⁶⁸ Nechtějí mít s válkou z agrese, jak tomu často říkávají, nic společného.

kritice kvůli anexi Koreje od roku 1910 do 1945 a brutální okupaci Mandžuska v letech 1931–1945.

Návštěvy Jasukuni nekritizují pouze zahraniční státy, ale i samotní obyvatelé Japonska. Důvodem toho je především nejasnost ve vině zde zbožštělých *eirei* a snaha o znovuoobnovení militarismu, jak tvrdí Čína a Korea. Domácí kritiku obdržel například projev premiéra Hosokawy⁶⁹, který popsal válku v Pacifiku jako agresivní a následně se za ni omluvil. Reálně je tedy nemožné se vyvarovat jakékoliv kritice, protože tyto opozitní názory vyvolávají kritiku na obou stranách. Je však obecnou znalostí, že se Japonci dopustili mnoha zločinů během války, ale jak již bylo řečeno v předešlé části, podle šintoistických pravidel jsou veškeré duše před zbožštěním očištěny, a tudíž tedy nemohou být vinné za činy vykonané v době svého života. Toto ještě může potvrdit argument od Takenaky, která tvrdí, že od dob, kdy byl koncept *ie* změněn na *kokka*, by měl mít každý občan Japonska právo na vzdání poctě *eirei* v Jasukuni.⁷⁰

2.3 Muzeum Júšúkan, jeho poloha a výklad historie

Muzeum Júšúkan je v japonské komunitě známý pojem. Znaky pro název muzea Júšúkan (遊就館、ゆうしゅうかん) znamenají v překladu místo pro setkání s ušlechtilými dušemi. O vybudování muzea se již spekulovalo od roku 1877, ale plán se podařilo realizovat až v roce 1881. Jeho úkolem bylo zobrazit sílu militaristického Japonska, a především místo pro vzdání úcty duším uložených ve svatyni.⁷¹ Do dnešního dne prošlo celkově sedmi renovacemi, z nichž nejdůležitější jsou z roku 1934, kdy byla připojena budova s názvem *Jasukuni Kaikan*⁷² a 1986, kdy se muzeum otevřelo poprvé po 40 letech. V dnešní době se skládá z 22 místností plných exhibic, kde najdeme relikvie a dopisy padlých vojáků i civilistů, a dále dvě projektové místnosti, kde je promítán film o Jasukuni.

Hlavním cílem muzea bylo a nadále je ukázat, jak probíhala válka v Pacifiku z japonského pohledu. K tomu slouží ukázka vyspělé japonské armády v podobě letounu jednotek *tokkótai* (特攻隊、とっこうたい)⁷³, tanku či parní lokomotivy C56 v hlavní

⁶⁹ V pozici premiéra byl v letech 1992–1994.

⁷⁰ TAKENAKA, Akiko. *Yasukuni Shrine: History, Memory, and Japan's Unending Postwar*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. str. 88. ISBN 978-0-8248-4678-7.

⁷¹ YASUKUNI JINJA. *Yushukan Museum* [online]. [cit. 2021-08-28]. Dostupné z: <https://www.yasukuni.or.jp/english/yushukan/>

⁷² (Ibid.)

⁷³ Jednotky *tokkótai* byly již použity v Rusko-japonské válce a při útoku na Pearl Harbor. Byl to však až Óniši Takadžiró, námořní viceadmirál, který se nechtěl za žádnou cenu vzdát a kvůli tomu vymyslel tzv. „útoky tělem“ (体当たり、たいあたり) a od 25. října 1944, kdy měli vojáci rozkaz „srazit se

aule. Zároveň je zde snaha o personální přiblížení k dobám válek prostřednictvím dopisů, uniforem a památek jednotlivých vojáků⁷⁴, jak ukazuje například místnost číslo 16., která je věnována Mandžuskému incidentu.

Největší kontroverzí ohledně muzea Júšúkan je především to, jakým způsobem vysvětluje druhou světovou válku. Víme, že Júšúkan je státem nepodporované muzeum, nemusí tedy ukazovat historii podle schváleného schématu vydaného japonskou vládou.⁷⁵ Během války bylo muzeum zaměřené na ukázkou technologie a síly armády v místnostech, kde si návštěvníci mohli vyzkoušet jaké to je projít v plynové masce skrze slzný plyn, či si zastřílet na lidské figuríny a tanky.⁷⁶ Tehdy muzeum doufalo, že právě tyto zážitky vzbudí zájem o armádu u mladých chlapců a budou tak mít nové rekruty.⁷⁷ Po válce se muzeum více zaměřilo na jednotlivé příběhy vojáků, které měly v návštěvnících probudit soucit a obdiv hrdinství, díky tomu by si měli uvědomit, že se v žádném případě nejednalo o agresivní válku, jak ji představují zahraniční média.

Čína se stále brání argumentem, že je to právě Júšúkan, který probouzí militarismus⁷⁸, chuť bojovat a položit život za svou zemi u mladých Japonců.⁷⁹ Využijeme-li protiargument ve stejné verzi, proč tedy nedělají problémy veškerá anti-japonská muzea napříč Čínskou lidovou republikou?⁸⁰ Stejnou měrou, jakou Júšúkan vzbuzuje v Japoncích militarismus, pak tato čínská proti-japonská muzea vykazují silný nádech válečné oběti. Pro pochopení, proč tedy Júšúkan ukazuje všechny tyto „hrdinské smrti“, může být jednoduše to, že se tyto události doopravdy staly (alespoň z pohledu muzea) a vojáci v těchto akcích zanechali své životy.⁸¹⁸² Spíše než strach ze znovuoživení militarismu lze využít návštěvu Júšúkanu pro získání jiného pohledu na válku.⁸³ Tyto velmi odlišné úhly pouze potvrzují frikci vznikající kvůli rozdílnému vnímání historie v jednotlivých státech.⁸⁴

s nepřitelem“. OHNUKI-TIERNEY, Emiko. *Kamikaze, Cherry Blossoms and Nationalisms*. Chicago: The University of Chicago Press, 2002. str. 159-160. ISBN 0-226-62090-5.

⁷⁴ TAKENAKA, Akiko. *Yasukuni Shrine: History, Memory, and Japan's Unending Postwar*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. str. 103. ISBN 978-0-8248-4678-7.

⁷⁵ Jako je tomu například u učebnic historie na středních školách.

⁷⁶ (Ibid, str. 105)

⁷⁷ (Ibid, str. 105)

⁷⁸ Dokonce více než premiérské návštěvy Jasukuni.

⁷⁹ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 63. ISBN 978-0199328031.

⁸⁰ (Ibid, str. 64)

⁸¹ (Ibid, str. 63)

⁸² Na druhou stranu ze všech úmrtí zaznamenané ve válce v Pacifiku je pro 60 % z nich důvodem smrti vyhladovění. (Ibid, str. 119)

⁸³ (Ibid, str. 68)

⁸⁴ (Ibid, str. 107)

Problém muzea je také v jeho poloze. Tím, že se nachází v chrámovém komplexu, dochází ke kolizi mezi muzejním zobrazením historie a premiérských návštěv. Jak Američané podotkli, právě poloha muzea a návštěvy svatyně nastiňují celkovou snahu o obnovení válečného státu⁸⁵ a celkově tento výklad historie potvrzují.⁸⁶ Podle Breena však nejsou všechna válečná muzea stejná. Není nic neobvyklého na muzejním uctění svých padlých ve válce, ale člověk se spíše pozastaví nad kompletní absencí nepřítele. V žádné z exhibic není ani náznak jakéhokoliv zločinu, porážky a celkově válečného teroru.⁸⁷ Podle kněží z Jasukuni je to kvůli tomu, že Júšúkan není tradiční válečné muzeum, ale tzv. *hómocuden* (宝物殿、ほうもつでん), neboli úložiště relikvií padlých.⁸⁸ Právě toto umožňuje pozitivní a oslavný pohled na veškeré jeho exhibice, protože většina Japonců tuto situaci vnímá podobně jako modlitby při pohřbech.⁸⁹

Je jisté, že je nemožné ukázat pouze objektivní pohled na historii.⁹⁰ A už vůbec ne v momentech, kdy se jedná o ztrátu lidských životů, kvůli vlně subjektivních emocí. Ve válce není možné rozdělit strany na dobrou a špatnou, která by měla být odpovědná za všechna provinění vykonaná v té době. Oběti a zločiny lze nalézt na obou stranách příběhu, a právě muzea jako je Júšúkan⁹¹ nám nabízejí pohled na věc z netradičního úhlu. Japonci, jakožto obyvatelé demokratické země, by měli mít právo na vytvoření vlastního názoru pomocí kombinace mnoha zdrojů.⁹² Čím větší počet zdrojů, tím lépe dokážou lidé vytvořit co možná nejobjektivnější pohled na historii.

⁸⁵ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 63. ISBN 978-0199328031.

⁸⁶ (Ibid, str. 134)

⁸⁷ (Ibid, str. 153)

⁸⁸ (Ibid, str. 152)

⁸⁹ (Ibid, str. 135)

⁹⁰ (Ibid, str. 64)

⁹¹ I ta proti-japonská v Čínské lidové republice.

⁹² (Ibid, str. 68)

3 Názory japonské populace na problematiku Jasukuni

Tato kapitola má za úkol zobecnit názor japonské populace na problémy již známé z předchozí kapitoly. Zdrojem těchto názorů je denní tisk, internetové či televizní ankety, odborné knihy a články. Problémem ve zobecnění však je, že se názory málokdy dělily podle věku dotazovaných, což může vést k potížím v porovnání s anketou vytvořenou primárně pro účely této práce. V první části je vysvětleno, jak japonská společnost chápe uctívání padlých v Jasukuni a v čem vidí problém. Za tím následuje nejčastěji zmiňovaný problém, což jsou premiérské návštěvy. Názory na ně se mění postupem času, změnou premiérů i změnou doby. Poslední část je věnována muzeu Júšúkan a jeho kontroverznímu výkladu historie. V tomto úseku práce vysvětlují, jakou část muzea vnímají Japonci jako nejvíce problematickou, ale zároveň tento výklad historie považují za normální pro jakoukoliv zemi.

3.1 Pochování válečných zločinců

Pochování padlých vyvolává různé názory. Víme, že je v Jasukuni pohřbeno přibližně 2 500 000 válečných padlých, z nichž je značná část cizinců, kteří jsou pochováni jak v hlavní svatyni (ti, co bojovali za císařské Japonsko), tak i ve svatyni *Činreiša*. Ač se názory japonské populace zaměřují hlavně na duše válečných zločinců, ani tito cizinci neuniknou kritice. U běžných vojáků se kritika objevuje až ve chvíli, kdy si rodina zesnulého přeje odebrání jeho duše, a to především kvůli rozporu náboženstvím padlého.

Je známo, že již před začátkem nového tisíciletí byla snaha o odstranění duší válečných zločinců z Jasukuni, přesněji od sekretáře vrchního tajemníka Nonaka Hiro-mua.⁹³ I starší občané vnímají prezenci válečných zločinců jako problém. Důvodem jejich návštěv Jasukuni je, že chápou svatyni jako jejich spirituální domov, kde mohou potkat své blízké, což jim bylo slibováno po celou dobu trvání války. Tvrdí, že pochování vojáků je pochopitelné, kdežto tito zločinci mají na svědomí veškeré utrpení a agrese za dob války.⁹⁴ To tedy znamená, že ani starší generace přesně neví, zda se veškeré činy po přijmutí do svatyně smažou. A i kdyby ano, v jejich paměti jsou tyto zločiny stále živé, jelikož silně ovlivnily jejich život. Zároveň však chápou, že až budou jejich

⁹³ Ačkoliv byl tento návrh předložen roku 1999, jednalo se pouze o úpravu již dříve známých požadavků ohledně svatyně z 50. let 20. století. NELSON, John. *Social Memory as Ritual Practice:: Commemorating Spirits of the Military Dead at Yasukuni Shinto Shrine* [pdf]. The Journal of Asian Studies, 2003, (62), 443-467. str. 462. [cit. 2021-10-02].

⁹⁴ (Ibid, str. 463)

vnoučata v produktivním věku, bude se muset Jasukuni změnit.⁹⁵ Pro ně samotné je tedy svatyně místem rozporu mezi morálkou, tradičním uctíváním a náboženstvím.

Při zaměření na časovou osu lze i vidět, že přijetí válečných zločinců nemá přímý vliv na stížnosti od sousedních států. Například Číně trvá celých 7 let, než vznesne oficiální stížnost.⁹⁶ Čína má tedy větší problém s premiérskými návštěvami, než s náboženským aspektem zbožšťování zločinců. Tyto dva problémy jsou závislé jeden na druhém, ale lze říct, že pokud se jedná o tradiční hodnoty pochování mrtvých, pak zde ze strany Číny kritika není. I samotná japonská populace má nedostatky ve znalosti svatyně, protože pouhých 56 % dvacetiletých a 84 % třicetiletých Japonců ví, že jsou zde vůbec nějakí zločinci uloženi.⁹⁷

U obyčejných vojáků však kritika o jejich uložení stoupá. Nespokojenost s pochováním v Jasukuni dovedli někteří Japonci dokonce až k soudu. Jako příklad lze uvést problém ve městě Minó, kde byl roku 1975 díky *Izokukai* přesunut památník *Čúkonbi* (忠魂碑、ちゅうこんひ)⁹⁸ na státní pozemek před vchod základní školy.⁹⁹ Tím, že bylo přesunutí placeno z městské pokladny, rozvířilo diskuse o stálém propojení státu a náboženství.¹⁰⁰ Další případy, jako byla dotace památníku v Nagasaki (1978) či případ pochování Nakaya Takafumiho v *gókaku* svatyni (1968), i přes protest jeho pozůstalé manželky, pouze ukazují na rozpor mezi tradicemi a zákony.¹⁰¹ S pochováním nesouhlasí ani rodiny cizineckých vojáků, které tvrdí, že pochování bylo provedeno bez jakéhokoliv souhlasu a podávají na Jasukuni oficiální žaloby. Bohužel i kdyby Ústavní soud uznal tuto skutečnost, podle kněžů není možné, aby duše byly odebrány.

⁹⁵ To by znamenalo, že by se tato změna měla udát v nejbližších letech. BREEN, John. *Mortality: Promoting the interdisciplinary study of death and dying: The dead and the living in the land of peace: a sociology of the Yasukuni shrine* [pdf]. 9. University of London, 2011, (1), 76-93. str. 89. [cit. 2021-09-15].

⁹⁶ DEANS, Phil. SPRINGE SCIENCE + BUSINESS MEDIA. *Diminishing Returns? Prime Minister Koizumi's Visits to the Yasukuni Shrine in the Context of East Asian Nationalisms* [pdf]. Tokyo: Temple University, 2007, (24), 269-294. str. 274, Graf 2. [cit. 2021-08-28]. 10.1007/s12140-007-9022-z.

⁹⁷ 木村, 正人. 首相の靖国参拝 朝日の世論調査でも 6 割賛成. In: *Yahoo* [online]. 30. 12. 2013, s. 1 [cit. 2021-09-18]. Dostupné z: <https://news.yahoo.co.jp/byline/kimuramasato/20131230-00031149>

⁹⁸ Tyto památníky jsou záštitou Jasukuni po celém území Japonska. Duše zde uložené jsou zároveň uloženy i v Jasukuni. Díky této souvislosti tyto památníky (tak stejně jako menší verze *ireihi* (慰霊碑、いれいひ) a *kinenbi* (記念碑、きねんひ)) společně se svatyní porušují článek 20 a 89 v konstituci.

⁹⁹ O'BRIEN, David M. a Yasuo OHKOSHI. *To Dream of Dreams, Religious Freedom and Constitutional Politics in Postwar Japan*. Honolulu: University of Hawai's Press, 1996. str. 4. ISBN 0-8248-1166-6.

¹⁰⁰ (Ibid, str.5)

¹⁰¹ (Ibid, str. 123, 143)

3.2 Premiérovy návštěvy a politický tlak

Nejčastěji se objevující kritika je ohledně premiérských návštěv. Tyto návštěvy mají za následek konflikt v mezinárodních vztazích – především s Čínou a Korejemi. Po prozkoumání je viditelné na první pohled, že názory se mění s každým premiérem japonské vlády. Zatímco premiéra Koizumiho lidé odsuzují pro zhoršení mezinárodních vztahů mezi Japonskem a východní Asií, premiéra Abeho v návštěvách podporují.¹⁰² Důležitým faktorem v těchto anketách je rok jejich provedení a zároveň věk respondentů. Co je však neměnné je fakt, že ačkoliv se japonská vláda snaží prosadit názor o neoficiálních návštěvách svatyně, tak jednoduché to není.¹⁰³

V anketách provedených v letech 2001–2006 lze vidět radikální změnu. V květnu roku 2001 lze pozorovat minimální nesouhlas s návštěvami (pouhých 9 %), což se změnilo již od srpna 2001 (29 %). Poté si názory byly rovny až na jeden výkyv v listopadu 2005.¹⁰⁴ Přesně ten samý trend byl vidět i v negativním názoru na Čínu, který se od roku 1988 prudce zvyšoval.¹⁰⁵ Je zde viditelná přímá úměrnost návštěv svatyně a obecného názoru na mezinárodní vztahy. Díky zvyšující se čínské kritice se japonský názor na ni zhoršoval a zároveň prosili premiéra, aby tuto zahraniční kritiku ještě více nezhoršoval. Negativní názor na návštěvy mohl ovlivňovat i návrh na novou učebnici dějepisu pro střední školy, která měla silný nacionalistický nádech.¹⁰⁶ Vypadalo to však, že se Koizumiho návštěva roku 2001 nelíbila téměř nikomu. Jasukuni kněží byli nespokojeni s nesprávným postupem při rituálu v šintoistické svatyni, konzervativci měli problém s posunem data návštěvy z 15. srpna na 13. srpna a zahraniční zdroje kritizovaly návštěvu jako takovou.¹⁰⁷

Při porovnání s anketami z let 2013 a 2014 je vidět velký posun v názorech. Například anketa vytvořená novinami Asahi¹⁰⁸ ukázala, že přes 60 % odpovědí souhlasilo

¹⁰² V níže uvedených anketách.

¹⁰³ Jako důkaz lze zmínit návštěvu Jasukuni v roce 1995, kdy ji navštívilo 8 ministrů a ke své návštěvě použili svá oficiální jména a státem hrazenou dopravu. NELSON, John. *Social Memory as Ritual Practice:: Commemorating Spirits of the Military Dead at Yasukuni Shinto Shrine* [pdf]. The Journal of Asian Studies, 2003, (62), 443-467. str. 456. [cit. 2021-10-02].

¹⁰⁴ Je vidět přes 67 % souhlas s návštěvami. DEANS, Phil. SPRINGE SCIENCE + BUSINESS MEDIA. *Diminishing Returns? Prime Minister Koizumi's Visits to the Yasukuni Shrine in the Context of East Asian Nationalisms* [pdf]. Tokyo: Temple University, 2007, (24), 269-294. str. 278, graf 4. [cit. 2021-08-28]. 10.1007/s12140-007-9022-z.

¹⁰⁵ (Ibid, str. 279), Graf 5.

¹⁰⁶ Tento návrh proběhl ve stejnou dobu jako premiérovy návštěvy. NELSON, John. *Social Memory as Ritual Practice:: Commemorating Spirits of the Military Dead at Yasukuni Shinto Shrine* [pdf]. The Journal of Asian Studies, 2003, (62), 443-467. str. 458. [cit. 2021-10-02].

¹⁰⁷ (Ibid, str. 458)

¹⁰⁸ V roce 2013.

s návštěvami Jasukuni. Tato anketa byla zaměřena na mladistvé (v jejich dvacátých a třicátých letech) a ukazuje, že mladá generace mění postupem času názor, protože pouhých 15 % dvacátníků a 22 % třicátníků bylo proti.¹⁰⁹ Jejich hlavním argumentem pro nesouhlas byla premiérova mezinárodní neohleduplnost (61.9 %). Je známé, že tisk Asahi je silně pro levicově orientovaný¹¹⁰, a proto je pozitivní výsledek pro návštěvy trochu zarážející. Pro podporu výsledku v Asahi lze použít další anketu, tentokrát od tisku Sankei (産経新聞、さんけいしんぶん), který je v jistých tématech silně v opozici ku Asahi, ale v této otázce se překvapivě oba tisky shodují. Celkově Abeho návštěvu podporovalo 38 % dotazovaných, avšak podíváme-li se na jednotlivé věkové kategorie zvlášť, je vidět, že v případě dvacetiletých je souhlas 43,2 % a u třicetiletých dokonce 50,6 %.¹¹¹ Zjistilo se také, že jsou to povětšinou právě muži, kteří s návštěvami svatyně souhlasí, zatímco ženy jsou častěji na pochybách.¹¹²

Kritiku ze strany Číny a Korejské republiky nechápala značná část dotazovaných. Ze Sankei tisku to bylo 67.7 %¹¹³ a z Asahi dokonce přes 80 %.¹¹⁴ Tento údaj však může být lehce zavádějící, jelikož Asahi spojil návštěvy Jasukuni a teritoriální problémy ohledně ostrovů Senkaku a Takešima. Je tedy nutno brát tyto informace s rezervou, protože Asahi míchá tyto problémy dohromady pouze pro zvýšení nesouhlasu s nacionalistickým proudem.

3.3 Muzeum Júšúkan a výklad historie

Co se týče muzea, je k dispozici velmi málo informací. Bohužel svatyně vztáhne na sebe příliš mnoho pozornosti, které se právě Júšúkanu nedostává. Zde je tedy nutno se primárně zaměřit na výklad historie, tak jak ho muzeum podává.

Víme, že po dlouhou dobu se expozice málokdy měnily a že se Jasukuni společně se skupinou *Izokukai* snažily o zachování určité jednoty o zobrazení historie. Jak však Breen zmiňuje, Jasukuni, a především Júšúkan, využívají faktu „selektivní paměti“. To,

¹⁰⁹木村, 正人. 首相の靖国参拝 朝日の世論調査でも 6 割賛成. In: *Yahoo* [online]. 30. 12. 2013, s. 1 [cit. 2021-09-18]. Dostupné z: <https://news.yahoo.co.jp/byline/kimuramasato/20131230-00031149>

¹¹⁰ Asahi je velmi proti úpravě japonské konstituce a snaží se o její ponechání.

¹¹¹産経新聞. 首相の靖国神社参拝、朝日と産経で似た傾向 若年層は「賛成」が多くなっている.*J-CAST ニュース* [online]. 7. 1. 2017 [cit. 2021-09-28]. Dostupné z: <https://www.j-cast.com/2014/01/07193579.html?p=all>

¹¹² (Ibid.)

¹¹³ (Ibid.)

¹¹⁴木村, 正人. 首相の靖国参拝 朝日の世論調査でも 6 割賛成. In: *Yahoo* [online]. 30. 12. 2013, s. 1 [cit. 2021-09-18]. Dostupné z: <https://news.yahoo.co.jp/byline/kimuramasato/20131230-00031149>

že uvádí veškeré smrti vojáků jako heroické, skvostné, a především patriotické jenom proto, že si to takto určitá část veteránů pamatuje (nebo by si to podle svatyně měli takto pamatovat), si však již neuvědomují, jak moc to ubližuje obětem japonské armády.¹¹⁵

Informovanost mladé generace ohledně samotné existence muzea také silně pokulhává. Jak je uvedeno výše, pokud téměř polovina dvacátníků nemá ponětí o pochování válečných zločinců v Jasukuni, jaká je tedy pravděpodobnost, že budou vědět o existenci Júšúkanu a jeho historickém výkladu? Budeme-li se však bavit o druhé světové válce, zjistíme, že ji celých 45 % dvacetiletých a 55 % třicetiletých považuje za agresivní.¹¹⁶ Ať už to jsou potomci zesnulých obětí či se jen snaží o neopakování minulosti, jejich názor je opačný k tomu muzejnímu. Základem každého válečného muzea je výstava bojových strojů. Problémem v Júšúkanu je však to, jakým způsobem tyto relikvie využívá pro popsání historických událostí. V příkladu lze uvést například letoun Zero Fighter, který je zde vystaven. Júšúkan tento letoun v popiskách využívá k přesvědčení, že je to nástroj, který dovedl Japonsko do moderní doby, a i když zde bylo mnoho nevyhnutelných bojů, byl využit především pro japonskou sebeobranu.¹¹⁷ Není to tedy o vystavených expozicích, ale v jakém duchu jsou ukazovány a jakým způsobem vypráví o japonské ne-agresi během války.

Mezinárodní tlak na tento výklad však přinesl své ovoce. Po nástupu premiéra Abeho se expozice spojené s Mandžuskem změnily. Vedoucí svatyně uznali, že některé vyobrazené věci mohly být ofenzivní pro ostatní země. To však nemění fakt, že exhibice měly podle Jasukuni vyvrátit „masochistický pohled“ na válku a je stále zastáván názor, že se v žádném případě nejednalo o válku z agrese.¹¹⁸

Na druhou stranu válečná muzea mají podle Japonců prý za úkol nejen zobrazit historii, ale především zvednout národní prestiž.¹¹⁹ O vzdělávacím efektu a pravdivosti exponátů už mohou panovat kontroverze. Historici a muzea by však měli předkládat historii v koherentním výkladu. Jak O'Dwyer tvrdí: „*Vzpomínky na stejnou událost*

¹¹⁵ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. New York: Columbia University Press, 2008. str. 91. ISBN 978-0199328031.

¹¹⁶ 木村, 正人. 首相の靖国参拝 朝日の世論調査でも 6 割賛成. In: *Yahoo* [online]. 30. 12. 2013, s. 1 [cit. 2021-09-18]. Dostupné z: <https://news.yahoo.co.jp/byline/kimuramasato/20131230-00031149>

¹¹⁷ Nehledě na to, že většina zde vystavených strojů byla využívána s obětováním lidských životů. 問悶. 戦争を知らない人のための靖国問題. *Honto* [online]. 4. 4. 2006 [cit. 2021-10-27]. Dostupné z: https://honto.jp/netstore/pd-book_02655973.html

¹¹⁸ DEANS, Phil. SPRING SCIENCE + BUSINESS MEDIA. *Diminishing Returns? Prime Minister Koizumi's Visits to the Yasukuni Shrine in the Context of East Asian Nationalisms* [pdf]. Tokyo: Temple University, 2007, (24), 269-294. str. 289. [cit. 2021-08-28]. 10.1007/s12140-007-9022-z.

¹¹⁹ 真佐憲, 辻田. 戦後 73 年だからこそ ダークツーリズム的「靖国史観」のすすめ. *文春オンライン* [online]. 14. 8. 2014. str. 3. [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <https://bunshun.jp/articles/-/8600>

nejdou nutně perspektivní a mohou se od sebe lišit".¹²⁰ Na historický výklad Júšúkanu by se tedy mělo podle všeho pohlížet pouze jako na jeden úhel pohledu, který se od pravdy může lehce odchylovat, naopak nám tuto dobu může přiblížit pomocí příběhů jednotlivých vojáků.

S přibývajícími lety od konce druhé světové války lze pozorovat, že se u Japonců znalosti o ni ztenčují. Stále více mladých lidí neví o pochování válečných zločinců a tradičním uctění mrtvých. To však může ovlivňovat jejich stále zvyšující se kladný názor k premiérským návštěvám. Tato neznalost pak nadále nestojí v cestě souhlasu s jejich návštěvami, naopak spíše roste odpor vůči Číně kvůli její neustálé kritice. Ač tedy tradiční hodnoty klesají, nacionalistický názor je na vzestupu. Posun v názorech zmiňoval již Keiichiró v roce 2001, který však tuto změnu typoval až po vyřešení problémů okolo svatyně.¹²¹ Problémy tu stále jsou, ale pozitivní názor ze strany obyvatel je na vzestupu. Nemyslím si, že tento posun znamená, že Japonci začnou vnímat svoji zemi tak, jako kdysi za imperiální vlády, jak tvrdil Kobori¹²², mohlo by to však znamenat větší pochopení pro historický výklad Júšúkanu.

¹²⁰ Tento fakt je znám jako „Rašómon efekt“. O'DWYER, Shaun. *The Yasukuni Shrine and the Competing Patriotic Pasts of East Asia, History & Memory: History&Memory* [pdf]. Fall/Winter. Indiana University Press, 2010, **22**(2), 147-177. str. 159. [cit. 2021-08-01]. 10.1353/ham.2010.0000.

¹²¹ BREEN, John. *Mortality: Promoting the interdisciplinary study of death and dying: The dead and the living in the land of peace: a sociology of the Yasukuni shrine* [pdf]. 9. University of London, 2011, (1), 76-93. str. 84. [cit. 2021-09-15].

¹²² Nutno podotknout, že Kobori zde hlásá silnou pravověrnost Jasukuni. (Ibid, str. 85)

4 Rozbor ankety

4.1 Úvod ankety

V této kapitole se zaměřím na mnou vytvořenou anketu a jak na ní Japonci odpovídali. Již víme, jaké tři problematiky podporují vznik kritiky vůči Jasukuni a jaké na ně byly názory v minulosti. Pojdme se tedy podívat a podrobněji rozebrat, jak tyto problémy vnímá mladá generace Japonců. Celkem mi na anketu odpovědělo 50 osob s věkovým rozmezím od 18 do 35 let. Dohromady se anketa sestává z dvaceti otázek, což nám dohromady dává 1 000 odpovědí, které nám pomohou přiblížit aktuální názor mladistvých.

Anketa je rozdělena do dvou hlavních částí. První část je čistě velmi obecná a měla za úkol získat obecná data o respondentech, což jim dodá jedinečnost. Pro účely této práce se jedná o prvních šest otázek – věk, pohlaví, bydliště, úroveň vzdělání, povědomost o Jasukuni a jako poslední, zda svatyni navštívili či ne. Veškeré tyto otázky jsou ve formě uzavřených odpovědí.

Druhá část je rozdělena na stejné tři části tak, jak je tomu v předešlých kapitolách. Jako první jsem se ptala na názory ohledně náboženství a morálky – zda si všechny duše zaslouží klid, co si respondenti myslí o zbožštění válečných zločinců¹²³, zda je vůbec možné jejich duše odebrat z Jasukuni, a či by to byl vůbec morální počin. Na tuto část navazují otázky o politické scéně. Bylo záměrem zjistit názory na návštěvy premiéra, zda by měly být veřejné a jestli jsou vůbec správné. V poslední části bylo probíráno muzeum Júšúkan. Otázky ohledně muzea se zabývaly jeho polohou, ovlivňováním ze strany svatyně a absencí nepřítele v exhibicích.

Rozbor ankety je koncipován tak, že u každé otázky je udělán souhrn určitých odpovědí, v čem si byly podobné a v čem se naopak lišily. Jsou zde uvedeny odpovědi také v japonštině, aby byla zajištěna spolehlivost překladu, které lze nalézt v poznámkách pod čarou. V závěru jsou popsány důvody, které dle mého nejvíce ovlivňovaly názory a porovnání s anketami v předchozí kapitole. Pojdme se tedy pustit do samotného rozboru.

4.2 Obecné otázky

V dotazované skupině od 18 do 35 let byl nejčastější věk 19 let (8), 20 let (11) a 22 let (8)¹²⁴. Lze tedy říci, že většina dotazovaných nebude mít letité osobní zkušenosti

¹²³ Ptala jsem se pouze na válečné zločince skupiny A.

¹²⁴ Zbýlé věkové skupiny byly zastoupeny pouze jedinci nebo páry.

s politickým, náboženským¹²⁵ či historickým kontextem. Názory, které si jedinci mohli na dané témata vytvořit, mohou být silně ovlivněny úzkým kruhem rodiny, přátel, médií¹²⁶ a vzdělávacími institucemi. Přidáme-li k tomu procentuální podíl mezi pohlavími, zjistíme, že ve velké množství převládají muži tj. 64 % zatímco ženy pouhých 34 %.¹²⁷

U otázky místa narození nebylo nic překvapujícího, že většina odpověděla Tokio.¹²⁸¹²⁹ Těsně v závěsu figurovala oblast Kansai (přesněji Ósaka-to, Kjóto-to a prefektura Hjógo). Toto přisuzuji k poloze univerzity Sóka a jejích základních a středních škol.¹³⁰ Za zmínku stojí, že dva respondenti pocházejí z Okinawy, jež jsem vůbec nečekala. V rámci jednotlivců pak figurovali prefektury jako je Kumamoto, Aiči nebo Sendai. Další, velmi důležitou otázkou, je úroveň vzdělání, jež dotazovaní dosáhli. Bylo zde na výběr ze tří možností – vysoká škola, zkrácená vysoká škola tzv. *senmon gakkó* (専門学校生、せんもんがっこう) a střední škola. Pouhé čtyři odpovědi byly zkrácené vysoké školy a zbylých čtyřicet šest odpovídajících vystudovalo, či momentálně stále studuje na vysoké škole. Tento poznatek je dle mého velmi překvapující¹³¹, a můžeme zde pozorovat trend rostoucího zájmu o pokročilé vzdělání v japonské společnosti.

¹²⁵ Výjimkou zde mohou být studenti z univerzity Sóka, která má silný buddhistický podtext a jejíž studenti a zaměstnanci jsou v častých případech členy skupiny *Sóka Gakkai* (創価学会、そうかがっかい). Tato skupina byla založena v roce 1946 Todou Džóseiem, který vzdělával mladé lidi skrze Lotosovou sůtru. Toda prosazoval kampaň konvertování mas pro záchranu Japonska a tím celé Asie. V roce 1955 tato skupina debutovala v politice. Od dob vedení Ikedy Daisakua se snažili o očištění politiky, což jim získalo značnou oblibu u japonské populace. Roku 1964 byla založena politická strana *Kómeitó* (公明党、こうめいとう), což byla oficiálně první nábožensky založena politická strana. MURAKAMI, Shigeyoshi a Earhart H. BYRON. *Japanese Religion in the Modern Century*. Tokyo: University of Tokyo Press, 1980. str. 148, 152, 154. ISBN 0-86008-260-1.

¹²⁶ Televize, noviny, internet, a především SNS média, která jsou plně využívána dnešní mladou generací.

¹²⁷ Jeden z dotazovaných se k otázce pohlaví zdržel.

¹²⁸ Zahrnuji sem přilehlé prefektury Čiba, Kanagawa a Saitama.

¹²⁹ Svůj studijní pobyt jsem absolvovala v Tokijské části Hačiódži, proto tedy tak velké procentuální zastoupení Tokia.

¹³⁰ V oblasti Kansai má Sóka základní, nižší střední a vyšší střední školu. 創価学園. 関西創価小学校 [online]. [cit. 2021-08-12]. Dostupné z: <https://kansai-elementary.soka.ed.jp/>

¹³¹ Podle MEXT je podíl žáků pokračujících ve vzdělání po 18. roku života 80,6 %. Toto se může ještě rozdělit na 52,6 % žáků směřujících na univerzitu a 4,7 % na „Junior College“ či *senmon gakkó*. V této anketě se tedy jedná o 100% podíl studentů pokračujících ve studiu po střední škole. *Overview of the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology* [online]. MEXT, 2019. str. 29. [cit. 2021-08-12]. Dostupné z: https://www.mext.go.jp/en/about/publication/_icsFiles/afield-file/2019/03/13/1374478_001.pdf

Primární otázkou celé této ankety je znalost svatyně Jasukuni. Výsledkem je, že ji zná celých 90 %. Zkoušela jsem tedy zjistit, zda je zde nějaký důvod, proč by tomu tak mohlo být. Všichni, kteří odpověděli¹³² „ne“, zatrhlí kolonku „univerzita“ v úrovni svého vzdělání a jediné, co by tuto neznalost omlouvalo by bylo místo narození, jelikož ani jeden z nich nepochází z Tokia. Jako další otázka byla návštěva svatyně a její důvod. Jelikož se nejedná o svatyni, kde se lidé mohou modlit za pevné zdraví nebo za úspěšnou zkoušku či povýšení v práci, není se čemu divit, že celých 78 % dotazovaných nikdy Jasukuni nenavštívilo. Mezi zbylými 22 % byl nejčastějším důvodem návštěvy výlet¹³³, a dále ve stejném poměru 10 % se dělily odpovědi typu „školního výletu“, „turistiky“ a „historického zájmu“.¹³⁴ Zde by bylo určité zajímavé hlubší zkoumání oněch školních výletů a návštěv pro vzdělávací účely, kde by bylo dobré znát primární důvod samotné návštěvy¹³⁵, na což bohužel není v této práci místo.

4.3 Uctívání duší a pochování válečných zločinců třídy A

Nyní se dostáváme do otevřených otázek ankety. U otázky číslo 7 už začínáme vidět určitý směr odpovědí. Vyjma pěti lidí si všichni myslí, že je dobré uctít mrtvé. Poté ale začínají přemýšlet, zda si to zaslouží opravdu všichni. Často argumentují tím, že není dobré uctívat válečné zločince a vojáky¹³⁶, ale zároveň je to pro duše a pozůstalé rodiny vysvobozením díky řádnému místu odpočinku. V odpovědích se však velmi opakoval důraz na jedincovo vyjádření ohledně náboženství. Podle všeho se Japonci bojí, že z pohledu jiných náboženství může toto uctívání mrtvých vypadat jako vzdávání holdu zločincům (zde se často zmiňuje fakt, že uctívat mrtvé je v pořádku, až na výjimku právě válečných zločinců třídy A). Naopak se shodli v tom, že je důležité mít respekt a soucit pro mrtvé, kteří padli za svoji vlast (ať už dobrovolně či ne), protože díky nim jsou mladí Japonci těmi, kterými jsou dnes.

U otázky číslo 8 byli respondenti velmi jednotní. Až na pět odpovědí všechny ostatní jasně nesouhlasili se zásahem zahraničních politik do věci náboženství. Velmi častým argumentem bylo právě oddělení politiky a náboženství tak, jak je tomu v japonské ústavě. Svoboda vyznání podle nich spadá jak na jednotlivce, tak i na zemi

¹³² Jednalo se o tři ženy a dva muže.

¹³³ Ať už s rodinou či přáteli.

¹³⁴ První odpověď zde převažovala s celými 50 % ze všech odpovědí.

¹³⁵ Nabízí se zde otázka, zda je to návštěva či exkurze historické budovy, nebo to má hlubší význam spojený s výkladem historie či náboženství.

¹³⁶ Jeden respondent argumentuje pochováním padlých z Okinawy. Další zmiňuje zbožštění Korejců a Číňanů v Jasukuni, které je sporné. Naopak další odpovědi ukazují, že by tam měli být uctívání pouze obyčejní vojáci. Podle nich by civilisté, ministři a další výše postavené osoby v Jasukuni být neměli.

jakožto celku. I ti, co souhlasili s kritikou ze zahraničí to uváděli pouze v momentě, pokud by byla narušena lidská práva, nebo by to nějak poškozovalo obyvatele a suverenity země.¹³⁷ Nedočkala jsem se však odpovědi, která by objasňovala původ vznikající kritiky ze zahraničí. Je problém celkové uctívání mrtvých nebo se to zaměřuje pouze na válečné zločince?

U otázky číslo 9 si pouhých šest respondentů myslelo, že uctívání mrtvých narušuje mezinárodní vztahy.¹³⁸ Ostatní vcelku chápali, že respekt vůči padlým je něco velmi důležitého, protože život je velmi cenný. I přesto stále vnímají, že tento respekt může vyvolávat konflikty, především se zeměmi, které byly Japonskem napadeny, ale zároveň je pro ně respekt vůči mrtvým důležitější, než dobré mezinárodní vztahy. V dalším momentě si však odporují s tvrzením, že je špatné, aby Čína mohla uctívat své padlé.¹³⁹ Mezi odpověďmi dozajista vynikala tato: „*V Číně a Koreji se říká, že se válka v Jasukuni potvrzuje, ale je to nedorozumění, protože návštěva (svatyně) není špatná. Sám věřím v buddhismus, a i tak se modlím za mrtvé*“.¹⁴⁰ Je zde jasně vidět, že nezáleží na druhu náboženství, respekt vůči mrtvým je vnímám velmi obdobně a je nedílnou součástí každého Japonce.¹⁴¹ Také můžeme upozorovat, že Japonci přesně zaměřují své odpovědi pouze na Čínu a Koreu. I mladá generace, která je ve velké míře ovlivněna korejskou pop kulturou¹⁴², vnímá konflikty právě s těmito státy. Problém s Koreu může však být u mladých Japonců zakotven i ve výkladu historie na středních školách, jak vysvětluje Breen.¹⁴³

Na otázku ohledně válečných zločinců třídy A byly odpovědi velmi rozdílné a začínám zjišťovat, že sami Japonci neví, jak přesně na tyto věci odpovědět. Pět jedinců se zdrželo odpovědi¹⁴⁴ a zbylé pro a proti byly velmi vyrovnané (16 z nich alespoň trochu souhlasilo s odebráním jejich duší ze svatyně a 19 respondentů bylo pro ponechání). Ti, kteří byli pro odstranění válečných zločinců ze svatyně se shodují v tom, že právě tito lidé mají na svědomí celou válku, a tudíž si nezasluhují být uctíváni jako prostí

¹³⁷ 「あると考える。主観国家としての概念から考えると、正当性はある。しかし、人権弾圧、ヘイトを煽るものは近年問題になっていると思う。」

¹³⁸ Bohužel však svoje tvrzení neodůvodnili.

¹³⁹ 「中国国民は、自国の戦死者に敬意を払って、日本は払えないのだとしたら、理屈が通りません。」

¹⁴⁰ 「ただ私自身は仏教を信仰しているので、靖国神社には参拝せず仏教の祈りのなかで戦没者の追善回向をしている。」

¹⁴¹ Alespoň těch, co odpovídali.

¹⁴² Důkazem může být rostoucí popularita čtvrtí v Tokiu jako je Šin-Ókubó, Haradžuku nebo i stále větší tržby korejské kosmetiky na japonských trzích. Dále zde figuruje také korejská pop hudba a seriály.

¹⁴³ BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 136. ISBN 978-0199328031.

¹⁴⁴ Zde započítávám i odpovědi „nevím“, „těžké říci“.

vojáci, kteří neměli na výběr, než pouze poslouchat rozkazy shora. Také vnímají, že tito lidé jsou pouhými civilisty, a tedy ani nemají právo na to být uctěni v této svatyni.¹⁴⁵ Víme však, že v minulosti bylo požádáno o rozšíření škály přijatých duší o ty, které dopomohly ke „státnímu blahu“ (国家公共のため、こっかこうきょうのため).¹⁴⁶ Lidé, kteří s odzbožštěním nesouhlasili, měli pro to mnoho důvodů. Někteří tvrdili, že na tom nezáleží, protože v mezinárodní politice se vždy najde nějaký problém. Mnohokrát se opakovalo, že není dobré uznávat všechny, ale i kdyby k tomu došlo, tak to nemusí nutně potvrzovat válku.¹⁴⁷ Opět zde byl také důraz na jedincovu osobní svobodu, která umožňuje uctívání kohokoliv.¹⁴⁸ Tři odpovědi byly velmi silně nábožensky ovlivněné – první osoba vysvětlovala, že odstranění duší je velmi obtížné, jelikož koncept duší je jako voda – spojí se v jedno a nejdou tedy od sebe oddělit¹⁴⁹, což jsem se již dozvěděla v první kapitole. Další navazoval, že trápit mrtvé je nemorální a měli bychom se toho zdržet. Poslední argument byl téměř dle mého zlatou střední cestou – „Na uctění válečných zločinců typu A by měli mít právo pouze příslušníci svatyně“.¹⁵⁰ Zde bych si dovolila tvrdit, že tento postup by mohl být řešením konfliktu mezi válečnými zločinci a premiéřskými návštěvami svatyně. V praxi by to znamenalo, že v případě premiéřské návštěvy by bylo jasné, že premiér vzdal poctu pouze prostým vojákům.

Ohledně otázky o odebrání zločinců 48 % říká, že je proveditelné, zbylých 52 % tvrdí, že nikoliv. Jak se psalo výše, více než polovina si myslí, že je to nemorální. Šinto bere přesunutí duší jako nevratný proces, protože jde hlavně o uklidnění těchto mnohdy našťvaných duší plných nenávisti tzv. *onrjó* (怨霊、おんりょう).¹⁵¹ Přeměna na klidné *kami* (神、かみ) tedy napomůže vyvarovat se znečištění lidské společnosti (*kegare*; 汚れ、けがれ), na kterou by tyto *onrjó* promítala svoji odplatu za předčasnou smrt.¹⁵² Pár odpovědí popisovalo možný střet v japonské politice. Vnímali, že by tato

¹⁴⁵ Nevím, zda respondenti věděli, že jsou v Jasukuni pochováni i civilisté z války na Okinawě.

¹⁴⁶ Což bylo pro padlé vně armády. MULLINS, R., Mark. *Monumenta Nipponica; How Yasukuni Shrine Survived the Occupation:: A Critical Examination of Popular Claims* [pdf]. Sophia university, 2010, jaro (Number 1, 89-136). str. 114. [cit. 2021-11-30]. 10.1353/mni.0.0109.

¹⁴⁷ 「排除する必要はない。靖国神社に参拝すること＝戦争を肯定しているということではない」ともって発信していくべきだとは思う。」

¹⁴⁸ Stálé opakování věty „záleží to na jedincově názoru“ působí demokraticky a stylem „každý má právo dělat to, co uzná za vhodné, dokud je to v rámci práv a svobod jedince“.

¹⁴⁹ 「合祀という概念は、水と等しく、一度混ぜたものを分離するのとは出来ないという宗教の考え方ですので、宗教上難しいと思います。」

¹⁵⁰ 「A 級戦犯を祀るか否かは宗教的な問題であり、靖国神社とその信者が判断すべきことであり、外部の人間（日本人であれ、外国人であれ）がコメントすべきではないと思う。」

¹⁵¹ NELSON, John. *Social Memory as Ritual Practice:: Commemorating Spirits of the Military Dead at Yasukuni Shinto Shrine* [pdf]. The Journal of Asian Studies, 2003, (62), 443-467. str. 449-450. [cit. 2021-10-02].

¹⁵² (Ibid, str. 449-450)

situace mohla narušit vztahy mezi pravíci a levíci.¹⁵³ Také tvrdí, že japonští politici mají velmi blízko k šintó, a je tedy nemožné prosadit takovéto reformy.¹⁵⁴ Rozdíl názorů také závisí na věku obyvatel. Mladí Japonci vnímají, že by to nebyl až tak závažný problém pro mladou generaci, jako spíše pro seniory. Je tedy možné, že vnímají válečné vzpomínky jako důležitou část lidských životů a historie země. Ti, co neberou odebrání duší jako problém, mohou být ovlivněni faktem oddělení náboženství od politiky, či nepochopení pojmu „náboženství“ v Japonsku. Spisovatel Josephson tvrdí, že je pojem „religion“ k japonskému *šúkjó* (宗教、しゅうきょう) nesprávný. Celý koncept náboženství je podle něho ve špatném použití znaku 教 (きょう、*kjó*), který znamená náboženství v západním světě¹⁵⁵, avšak v Japonsku spíše cestu nebo způsob učení.¹⁵⁶

Japonci nevnímají šintoistické a buddhistické úkony jako něco silně náboženského.¹⁵⁷ Pro příklad si představme *hatsumóde* (初詣、はつもうで), které je pro celý národ nejdůležitějším dnem celého roku. Když se však položí otázka lidem, proč tento zvyk dodržují, všechny odpovědi budou velmi obdobné – buď to dělají pro skupinové přesvědčení nebo je to rodinná tradice a oni v ní nadále pokračují.¹⁵⁸ Jako další příklad je pomodlení se za vydařenou zkoušku, kdy tento úkon Japonci vnímají spíše jako přisun štěstí a jako velmi populární a obvyklou věc.¹⁵⁹ K pochopení náboženství v Japonsku také velmi pomáhá fakt, že buddhismus ani šintó nemají jasně psanou doktrínu, která by se musela bez výjimky dodržovat. Není pro ně tedy žádný problém vykonávat buddhistické i šintoistické zvyky zároveň. Zároveň je podle Mullinse v Japonsku pouze 10 %, kteří patří k jakékoliv náboženské skupině.¹⁶⁰ Většina obyvatel pak odpovědělo,

¹⁵³ Zde by samozřejmě pravice byla silně pro, bohužel v levicově smýšlející straně by vyvstaly značné problémy – jedná odpověď zmiňovala i možný teroristický konflikt.

¹⁵⁴ Tuto spojitost mohou vyvozovat od premiérských návštěv, snahou LDP o opětovné obnovení zákonu o podporu Jasukuni či například skupinou *Jasukuni džindža hósankai* (神社奉賛会、じんじゃほうさんかい), kde při založení byla ředitelkou princezna a premiér konzultantem. BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. 1. New York: Columbia University Press, 2008. str. 20. ISBN 978-0199328031.

¹⁵⁵ Kde si při tomto pojmu představíme určité zásady a doktríny, což v Japonsku neplatí.

¹⁵⁶ JOSEPHSON, Jason Ananda. *Invention of Religion in Japan, Introduction Sample* [pdf]. University of Chicago Press, 2012, str. 7. [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Krist%C3%BDna/Downloads/The_Invention_of_Religion_in_Japan_Unive%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Krist%C3%BDna/Downloads/The_Invention_of_Religion_in_Japan_Unive%20(1).pdf)

¹⁵⁷ MULLINS, R., Mark, Victoria BESTOR, Theodore C BESTOR a Akiko YAMAGATA. *Religion in contemporary Japanese lives* [online]. Taylor and Francis, 2011 [cit. 2021-11-25]. ISBN 9781136736261. Dostupné z: <https://www.perlego.com/book/1606754/routledge-handbook-of-japanese-culture-and-society-pdf>

¹⁵⁸ (Ibid.)

¹⁵⁹ (Ibid.)

¹⁶⁰ (Ibid.)

že je *mušúkjó* (無宗教、むしゅうきょう), tj. bez vyznání, ale přesto navštěvují svatyně a chrámy, slaví svátek *Obon* atd.¹⁶¹ Odebrání duší tedy nevnímají v rozporu se šintó či náboženstvím obecně, ale spíše více orientované na japonskou politickou scénu a morálku obyvatel.

Po rozboru další otázky jsem začala být z odpovědí lehce zmatená. Mnoho odpovědí si bylo velmi podobných¹⁶² a souhlasily s nálezem posmrtného klidu. To je v rozporu s předešlou otázkou, kde téměř polovina tvrdila, že je možné odebrat již začleněné duše ze svatyně.¹⁶³ Tato nesrovnalost může být ovlivněna druhem duší. Byli zde tací, kteří odpovídali, že netuší, jestli vůbec něco jako duše existuje a pokud ano, některé z nich si to prostě nezaslouží. Vražda a válka je podle nich dostatečně pádný argument. Ostatní naopak tvrdili, že i když člověk vykonal vraždu, sám o sobě není špatný, protože za vše může válka.¹⁶⁴ Nikdo z nich však nezmínil nic o duších, které jsou uloženy v Jasukuni nedobrovolně – ať už se jedná o Korejce, Tchajwance nebo civilisty z Okinawy. I tito lidé si zajisté zaslouží najít po smrti klid, málokterý jejich pozůstalý však souhlasí s nynějším místem uložení.¹⁶⁵ Ač se některé skutky zdají neúctyhodné, podle jedné odpovědi si tento náš skutek můžeme přinést s sebou do dalšího života a zde tento čin napravit.

Jak je zřejmé, slova jako morálka, náboženství a úcta mrtvých způsobuje značný rozruch mezi Japonci. Ohánějí se svobodou náboženství jedince i země jako celku, bohužel si však neuvědomují, že samotná akce úcty v Jasukuni je počátkem těchto veškerých kritik. Také jsme mohli upozorovat určitou nejistotu mezi tradičními hodnotami (jako byl klid duší po smrti) a obavou o jejich zneužitím v japonské politice. Tyto úkony by podle respondentů měly být použity s rozvahou a pouze pokud nebudou ohroženy suverenity ostatních států.

¹⁶¹ MULLINS, R., Mark, Victoria BESTOR, Theodore C BESTOR a Akiko YAMAGATA. *Religion in contemporary Japanese lives* [online]. Taylor and Francis, 2011 [cit. 2021-11-25]. ISBN 9781136736261. Dostupné z: <https://www.perlego.com/book/1606754/routledge-handbook-of-japanese-culture-and-society-pdf>

¹⁶² Přesněji 22.

¹⁶³ Velkým překvapením však bylo, že se jednalo o ty samé respondenty, kteří v předešlé otázce byli pro odebrání válečných zločinců z Jasukuni.

¹⁶⁴ 「人を殺したことは、そんなに軽い罪ではない。「日本人が悪い、他の国の人が悪い」ではなくて、戦争自体が悪であると思う。二度と、人類は同じ歴史を繰り返してはならないと思う。」

¹⁶⁵ Je zde stálá snaha o jejich odebrání z Jasukuni. TAKENAKA, Akiko. *Yasukuni Shrine: History, Memory, and Japan's Unending Postwar*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. str. 150, 158. ISBN 978-0-8248-4678-7.

4.4 Návštěvy premiéra a mezinárodní hrozba

V této části jsou otázky zaměřené na premiérské návštěvy, zda jsou vhodné, v jakém duchu by měly být pojaté a zda to podle dotazovaných narušuje mezinárodní vztahy. První otázkou nebylo nic jiného, než co si mladí Japonci myslí o návštěvách premiérů v Jasukuni. Použila jsem zde slovo *tadaši* (正しい、ただしい), aby bylo jasně pochopitelné, jak to lidé vnímají. V názoru jsou mladí Japonci vcelku jednotní. Z celkového počtu bylo pouhých osm respondentů silně proti. Svůj názor potvrzovali tím, že minulost již nezměníme a pro dobro budování mezinárodních vztahů by se měl premiér svých návštěv zdržet, aby nepřiléval „olej do ohně“.¹⁶⁶ Vnímali také, že premiér je zástupcem Japonska a kvůli udržení dobrých vztahů s Čínou a Koreou by měl být trpělivý. Další byli se svou odpovědí celkem nejistí, protože podle nich záleží, jakého druhu návštěva je.¹⁶⁷ Ti, co podporovali státní návštěvy, věřili, že je to premiérova povinnost, protože bez ní by se mohly oběti války naštvat. Také zde padl argument, že premiér musí zařídit vzpomínkovou službu pro účely pamatování historie a tím zajistit, aby se historie neopakovala.¹⁶⁸

Podpora těchto návštěv se nese v duchu svobody náboženství, na kterou má každý občan Japonska nárok. Není tedy divu, že pro soukromou návštěvu bylo celých 72 % z celkových odpovědí. Věří, že je to uznání vojáků, kteří utvářeli tuto zemi, a tedy se to svým způsobem od premiéra, představitele země, očekává. Lidé si však uvědomují tenkou hranici mezi politikou a náboženstvím a díky jejich propojení v minulosti tvrdí, že jsou to pouze soukromé návštěvy, které jsou v souladu s dnešní konstitucí.

Na to navazuje poslední otázka, a to, zda je premiérská návštěva hrozbou pro mezinárodní vztahy. Z celkových 44 odpovědí¹⁶⁹ 27 z nich vidělo návštěvu jako počátek problémů v mezinárodním měřítku. Jejich argumenty zmiňují spojitost mezi návštěvami a oslavou militarismu. Sami tomu nevěří, ale cítí nátlak z korejských a čínských médií, která pouze podporují anti-japonský sentiment.¹⁷⁰ Vnímají, že Japonsko udělalo za války mnoho chyb¹⁷¹, a proto by bylo ideální, aby premiér objasnil důvod svých

¹⁶⁶ 「中国との紳士協定があるそうなので、謹んだ方が良い。」

¹⁶⁷ Svě odpovědi podporovali svobodou náboženství a nikdo by tedy nemusel komentovat, pokud by premiér vykonal návštěvu jako soukromá osoba.

¹⁶⁸ 「はい。戦争で亡くなった方を偲び、二度と繰り返さないという歴史を忘れないための参拝であると信じています。それは正しいと思います。決して、自国の軍が犠牲にした人々を軽んじ、軍国思想を尊重しようというものではありません。それを示すために、総理は、自国が虐殺し、強奪し、犠牲にした人々へも、同じように供養する場を設けるべきかもしれません。」

¹⁶⁹ Šest respondentů se zdrželo odpovědi.

¹⁷⁰ 「影響があるのはもともと日本に悪意を持つ国だけ、その国の反応に一々対応する必要がない。」 / 「マスコミが異常なくらい敏感に騒ぐからです。」

¹⁷¹ Které podle nich bohužel není možné jen tak ignorovat.

návštěv. Osm odpovídajících bylo se svými odpověďmi nejistými. Někteří z nich tvrdili, že to způsobí problémy pouze se zeměmi, se kterými nemá Japonsko samo o sobě dobré vztahy i z jiných důvodů, a tedy přímo na jejich názorech nezáleží.¹⁷² Zmiňuje se zde často jiné historické vnímání, které může následně ovlivnit například mezinárodní ekonomiku. Ti, kteří tvrdili, že návštěva nepředstavuje mezinárodní hrozbu, své názory nepodpořili žádným argumentem. Pouze dva z nich rozvinuli své odpovědi větami, že se „*tato skutečnost děje i v ostatních zemích*“, nebo se „*jedná o pouhé nedorozumění mezi zeměmi*“.

Svoboda náboženství by tedy mohla zaručit bezproblémové návštěvy premiéra za předpokladu, že by byly soukromého rázu. Lidé také chápou, že při veřejné návštěvě vyvstane velká kritika od sousedních zemí, čehož by se chtěli pro dobro mezinárodních vztahů vyvarovat. Proto by byly soukromé návštěvy premiéra cestou nejmenšího zla. Zde opět vnímám konflikt tradičních a moderních hodnot, které očividně nejdou bezproblémově skloubit. Škody způsobené ve druhé světové válce byly tak velké, že jejich odčinění bude ještě nějakou chvíli trvat a ty státy, které utrhly nejvíce ran od Japonska kritizují jakýkoliv krok související s touto historií.

4.5 Muzeum Júšúkan

Poslední tři otázky ankety byly zaměřené na muzeum Júšúkan. Víme, že je muzeum kritizováno kvůli svému pochopení druhé světové války a také kvůli své poloze. Pomocí otázek chci zjistit, která z těchto dvou věcí se zdá být větším problémem mezi mladistvými. První otázka byla, zda se má nacházet muzeum v chrámovém komplexu. Odpovědi byly velmi vyrovnané, přesněji v poměru 54 % pro nynější polohu, zbylých 46 % bylo proti. Je škoda, že svůj nesouhlas neodůvodnili, protože by bylo velmi zajímavé zjistit, co berou jako problém v lokalizaci muzea.

Další otázka toto téma rozvinula, protože mě zajímal názor, zda je správné¹⁷³, aby svatyně měla vlastní muzeum. Rozbor ukázal, že mladí Japonci mají velké znalostní nedostatky ohledně tohoto tématu. Deset respondentů se zdrželo odpovědi a ze zbývajících jich 21 odpovědělo, že jednoduše neví. Dle mého názoru je tento poměr velmi alarmující, jelikož ukazuje, jak málo mladiství přemýšlejí o těchto kontroverzních věcech, které velmi ovlivňovaly novodobou historii země.¹⁷⁴ Ti, kteří mi dokázali určitým způsobem odpovědět, bohužel také často nerozvinuli své odpovědi dále. Jedenáct souhlasilo se spojením muzea s Jasukuni, protože právě tato muzea popisují tragédii války

¹⁷² V tomto případě by pak nezáleželo ani na japonském názoru, pokud bychom použili stejný argument.

¹⁷³ V japonštině jsem použila výraz „あるべき“, což nenutí respondenty odůvodnit svůj názor a měla jsem tedy použít lepší větnou konstrukci.

¹⁷⁴ Tuto skutečnost lze přirovnat k malému zájmu mladistvých v Česku o době komunismu.

jako celek. „Bez takových institucí by byla snadná manipulace s historickými fakty, kterým by bylo dobré se vyhnout“. ¹⁷⁵ Jeden dotazující tvrdil, že existence těchto budov je naprosto normální, protože „například i Sóna Gakkai vystavěla budovu 創価文化センター (そうかぶんかセンター) k podobnému účelu jako je právě Júšúkan“. ¹⁷⁶ Pouze jeden účastník ankety odůvodnil svůj nesouhlas s polohou muzea tím, že to chrámovému komplexu dodává dobrý dojem a skryje tak veškeré problémy. Po rozboru těchto odpovědí mě pouze napadá otázka, zda tito lidé vůbec tuší, jak moc Júšúkan překrucuje fakta ve svůj prospěch a prosazuje neinvazivní válku.

Poslední otázka zkoumala problém v absenci nepřátel v muzejních expozicích. Zde už byla čísla o něco lepší, protože respondentů bez jakéhokoliv názoru bylo pouze osm. Absenci nepřítelů podporovalo sedm odpovědí. Tvrdili, že dokud se nejedná o národní instituci, není nutné mít neutrální postavení, obzvlášť vezmeme-li v potaz, že je Jasukuni náboženská instituce založena na jedné ideologii. ¹⁷⁷ Tuší, že druhá strana nemusí souhlasit s tímto názorem, a proto je velmi důležité popsat události ve válce pečlivě i s detaily. Ti, kteří jsou silně proti absenci nepřítelů, často spojují muzeum a jeho problém s morálkou a fakty. Většina z nich věří, že by se měly ukázat obě strany války, protože pouze tak získáme nejvíce objektivní názor. Zároveň chápou, že Japonci truchlí nad ztracenými životy, ale je správné je ukázat nelidskosti ze všech úhlů. Nejvíce odpovědí (22) se nepřekvapivě nacházejí tak nějak uprostřed všech názorů. Na absenci nepřítelů jasně neodpověděli, ale často se zde vyskytovala spojení „*pohled z obou stran*“ a „*neutrální pohled na historii*“. Právě ony názory jsou kamenem úrazu v exhibicích muzea. Podle některých je úplně v pořádku, pokud si výklady Japonska a například Číny budou odporovat, důležité je umožnit dostupnost obou názorů. Problém výkladu války však nenajdeme pouze v Júšúkanu, ale také například v učebnicích dějepisu.

Souhrnně lze říci, že ohledně Júšúkanu mají Japonci smíšené názory. To může být nedostatkem informací o druhé světové válce, nezájmem o novodobou historii vlastní země, nebo tím, jak Jasukuni na sebe vztáhne většinu mezinárodní kritiky a muzeum zůstává na okraji povědomí mladistvých. S čím lze souhlasit je rozhodně to, že každé válečné muzeum by mělo v ideálním případě ukázat co možná nejvíce objektivní historii, která by měla navodit návštěvníky do takové atmosféry, aby si oni sami udělali názor na historické události. Bohužel v momentě, kdy vnímáme Júšúkan jako

¹⁷⁵ „Yes. These memorials actually convey the tragedy of wars in general. If they try to remove and conceal these things, I would call it manipulation of history, which we should avoid especially if we pursue to be faithful and humble to historical events.“ (Dotazující odpovídal v angličtině)

¹⁷⁶ 「いたって普通だと思う。例えば創価学会も敷地内の本部機能のひとつとして「創価文化センター」という礼拝室付きの博物館的な施設をもっている。」

¹⁷⁷ 「問題ないと思う。なぜなら、そもそも遊就館は1つの宗派に基づいた「宗教施設」なので、視点の偏りはあるものだとの認識に立ち見学すべきだと考えるから。むしろ具体的に遊就館のどの部分の展示が戦争肯定するものと考えているのか教えてほしい。」 / 「国家機関でないならば、中立の立場である必要はないと思うので、問題ないと思います。」

hómocuden už můžeme tuto objektivitu obejít a nic nebrání tomu, aby soukromá instituce oslavovala své padlé.

5 Závěr

Tato práce měla prozkoumat a následně zobecnit, jak se změnil názor japonské společnosti na problematiku ohledně svatyně Jasukuni a válečného muzea Júšúkan. Zjistila jsem, jak problémy okolo svatyně začaly a také, že je není vůbec jednoduché vyřešit. Všechny tři části jsou navzájem velmi propojené a je tedy nemožné vyřešit pouze jednu bez ovlivnění zbývajících.

Rozbor anket a jejich odpovědí mi pomohly porozumět a detailněji objasnit názory mladé japonské generace. Zjistila jsem, že ve všech třech problémech se vždy jedná o konflikt mezi morálkou národa, tradičním pojetím náboženství a zachování neutrálního postavení vůči ostatním zemím. Japonci podporují pochování vojáků především kvůli tradicím, aby se padlé duše nerozhněvaly, ale zároveň morálně odsuzují tuto činnost vykonanou pro válečné zločince kvůli jejich skutkům vykonaným za války. Tradiční pochování může být důležitou součástí odebrání se z našeho světa, ale zároveň upoutá první vlnu kritiky ze stran Číny a Koreje. Jak je vidět, Japonci chápou tento mezinárodní tlak negativně, a proto se dobrovolně snaží o ústupek v podobě neuctívání těchto zločinců. Také postupem času znalost existence zločinců se snižujícím věkem respondentů klesá. Co také klesá, je rozhodnost a jistota v jejich odpovědích. Z počátku jsou vidět sebejisté názory o uctění všech padlým. Poté však tato odhodlanost začíná klesat, až se dostane na nějakých 45 % při otázce odebrání zločinců ze svatyně. Mají dojem, že by bylo pro dobro mezinárodních vztahů tyto duše odebrat, ale zároveň však neví, zda je to vůbec proveditelné. Neznalost v náboženství je vyobrazeno tedy jako největší zádrhel.

Po návštěvách svatyně premiéry mezinárodní tlak na svatyni pouze zesiluje. Po pochopení první vlny kritiky by se dalo čekat, že Japonci opět udělají ústupek, ale zde je výsledek v podobě silné národní hrdosti překvapivý. Původně jsem tušila výsledek odporu okolo 50 %, ale podle mé ankety bylo pouhých 8 jedinců silně proti. Při porovnání jsem zjistila, že je nyní u mladé generace ještě menší procento nesouhlasu (5 %), než tomu bylo v roce 2001. Ač lidé v tomto roce souhlasili s Koizumiho návštěvami, postupem času se názory na něj otočily k negativnímu. S příchodem premiéra Abeho však pozitivní názor opět silně vzrostl, především mezi třicátníky. Samozřejmě by byla mladá generace raději, pokud by si premiér vybral soukromý typ návštěvy (72 %), protože svoboda náboženství jedince se podle nich vztahuje i na post premiéra. Zároveň chápou, že je nemožné od těchto návštěv upustit úplně, protože některým těmto vojákům vzdávají úctu za vytvoření Japonska v podobě, jak ho známe nyní. Mladá generace ve stejnou chvíli však chápe, že i když mohou být návštěvy počátkem mezinárodní kritiky, Čína a Korea nepoleví v kritice ani tehdy, pokud by návštěvy přestaly. Tento fakt tedy dle mého nechává Japonsko na pomyslném mrtvém bodě, protože ať budou činy jakékoliv, vždy se najde někdo, kdo spustí kritiku.

Nejméně překvapující byl výsledek anket ohledně muzea Júšúkan. Vzhledem k omezenému počtu informací jsem předem tušila, že toho mladá generace nebude mít mnoho co říci. To, že si téměř 50 % dotazovaných myslí, že se nejednalo o agresivní válku, ukazuje alarmující neznalost historie vlastní země. Na druhou stranu se není čemu divit, pokud existují budovy jako je právě Júšúkan, který manipuluje s fakty, v důsledku čehož vznikají tyto mylné názory na druhou světovou válku. Zpozorovala jsem, že téma války je pro Japonce méně příjemné, než pojem smrti. Může to být důsledkem buď úmyslného vynechávání informací o válce během výuky historie na středních školách, či dokonce snahou o vyvolání pocitu viny při výuce. Skutečnost, kterou беру jako pozitivní, je tvrzení respondentů o zachování muzejního výkladu, ale také nutnost si uvědomit, že to není absolutní pravda a že objektivní názor na historii je nejpřesnější.

V anketě tedy nalezneme místa, kde jsou si odpovědi více, ale i méně rovny. Tento fakt může být dán tím, že každý respondent má jiné sociální zázemí, jiný okruh zájmů a je společností ovlivňován v různých momentech rozdílně. Bylo by možné na tuto práci navázat právě ve směru společenských proudů, kde by se mohly důkladněji zkoumat politické názory jednotlivých respondentů. Před napsáním této práce jsem předpokládala, že odpovědi budou jiné, než tomu bylo v dřívějších dobách, ale k mému překvapení se názory až tak radikálně nezměnily. Pokud bych však byla Japoncem, snažila bych si na toto téma udělat co možná nejvíce objektivní názor pomocí mnoha dnes již lehce dostupných zdrojů. Bohužel však u dnešní mladé japonské generace vnímám pramalý zájem o historii a politiku vlastní země. Můžeme doufat, že za pár let dojde japonská společnost k osvětě a probudí se v ní zájem o znalost vlastní historie. Nicméně může nastat i opačná situace, kdy už to bude tak vzdálená minulost, která dříve či později bude zapomenuta.

6 Bibliografie

6.1 Primární zdroje

6.1.1 Knižní zdroje

DEANS, Phil. SPRINGE SCIENCE + BUSINESS MEDIA. *Diminishing Returns? Prime Minister Koizumi's Visits to the Yasukuni Shrine in the Context of East Asian Nationalisms* [pdf]. Tokyo: Temple University, 2007, (24), 269-294 [cit. 2021-08-28]. 10.1007/s12140-007-9022-z.

6.1.2 Webové a online zdroje

問悶. 戦争を知らない人のための靖国問題. *Honto* [online]. 4. 4. 2006 [cit. 2021-10-27]. Dostupné z: https://honto.jp/netstore/pd-book_02655973.html

木村, 正人. 首相の靖国参拝 朝日の世論調査でも 6 割賛成. In: *Yahoo* [online]. 30. 12. 2013, s. 1 [cit. 2021-09-18]. Dostupné z: <https://news.yahoo.co.jp/byline/kimurama-sato/20131230-00031149>

産経新聞. 首相の靖国神社参拝、朝日と産経で似た傾向 若年層は「賛成」が多くなっている. *J-CAST ニュース* [online]. 7. 1. 2017 [cit. 2021-09-28]. Dostupné z: <https://www.j-cast.com/2014/01/07193579.html?p=all>

ASKJAPANESE. Do Japanese Girls and Boys know any Politics? In: *YouTube* [online]. 4. 4. 2020 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HqCDrD-kRidA>

Overview of the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology [online]. MEXT, 2019 [cit. 2021-08-12]. Dostupné z: https://www.mext.go.jp/en/about/publication/_icsFiles/afieldfile/2019/03/13/1374478_001.pdf

6.2 Sekundární zdroje

6.2.1 Knižní zdroje

BREEN, John. *Yasukuni, the War Dead, and the Struggle for Japan's Past*. New York: Columbia University Press, 2008. ISBN 978-0199328031.

BREEN, John. DATAMOMENTUM. *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus: Yasukuni Shrine: Ritual and Memory* [pdf]. 2005, 3 s. [cit. 2021-09-02].

BREEN, John. *Mortality: Promoting the interdisciplinary study of death and dying: The dead and the living in the land of peace: a sociology of the Yasukuni shrine* [pdf]. 9. University of London, 2011, (1), 76-93 [cit. 2021-09-15].

JOSEPHSON, Jason Ananda. *Invention of Religion in Japan, Introduction Sample* [pdf]. University of Chicago Press, 2012, s. 7 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: file:///C:/Users/Krist%C3%BDna/Downloads/The_Invention_of_Religion_in_Japan_Unive%20(1).pdf

MULLINS, R., Mark. *Monumenta Nipponica; How Yasukuni Shrine Survived the Occupation:: A Critical Examination of Popular Claims* [pdf]. Sophia university, 2010, **jaro**(Number 1, 89-136) [cit. 2021-11-30]. 10.1353/mni.0.0109.

MULLINS, R., Mark, Victoria BESTOR, Theodore C BESTOR a Akiko YAMAGATA. *Religion in contemporary Japanese lives* [online]. Taylor and Francis, 2011 [cit. 2021-11-25]. ISBN 9781136736261. Dostupné z: <https://www.perlego.com/book/1606754/routledge-handbook-of-japanese-culture-and-society-pdf>

MURAKAMI, Shigeyoshi a Earhart H. BYRON. *Japanese Religion in the Modern Century*. Tokyo: University of Tokyo Press, 1980. ISBN 0-86008-260-1.

NELSON, John. *Social Memory as Ritual Practice:: Commemorating Spirits of the Military Dead at Yasukuni Shinto Shrine* [pdf]. The Journal of Asian Studies, 2003, (62), 443-467 [cit. 2021-10-02].

O'BRIEN, David M. a Yasuo OHKOSHI. *To Dream of Dreams, Religious Freedom and Constitutional Politics in Postwar Japan*. Honolulu: University of Hawai's Press, 1996. ISBN 0-8248-1166-6.

O'DWYER, Shaun. *The Yasukuni Shrine and the Competing Patriotic Pasts of East Asia, History & Memory: History&Memory* [pdf]. Fall/Winter. Indiana University Press, 2010, **22**(2), 147-177 [cit. 2021-08-01]. 10.1353/ham.2010.0000.

OHNUKI-TIERNEY, Emiko. *Kamikaze, Cherry Blossoms and Nationalisms*. Chicago: The University of Chicago Press, 2002. ISBN 0-226-62090-5.

TAKENAKA, Akiko. *Yasukuni Shrine: History, Memory, and Japan's Unending Postwar*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. ISBN 978-0-8248-4678-7.

6.2.2 Webové a online zdroje

衆議院. 日本国憲法 [online]. 昭和 21 年 11 月 3 日 [cit. 2021-10-09]. Dostupné z: https://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_annai.nsf/html/statics/shiryo/dl-constitution.htm

真佐憲, 辻田. 戦後 73 年だからこそ ダークツーリズム的「靖国史観」のすすめ. 文春オンライン [online]. 14. 8. 2014 [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <https://bunshun.jp/articles/-/8600>

讀賣新聞. 岸田首相が靖国神社に真榊を奉納、菅前首相は参拝...秋季例大祭に合わせ. 讀賣新聞 [online]. 讀賣新聞オンライン, 17. 10. 2021 [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://www.yomiuri.co.jp/politics/20211017-OYT1T50071/>

ALJAZEERA. *Japan's defence, economy ministers visit Yasukuni shrine* [online]. 13. 8. 2021 [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/13/yasukuni-japan>

KYODO NEWS+. *Japan PM Suga sends offering to war-linked Yasukuni shrine* [online]. 21. 4. 2021, , 1 [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://english.kyodonews.net/news/2021/04/ae8a5d6428b2-breaking-news-ex-prime-minister-abe-visits-war-linked-yasukuni-shrine.html?phrase=suga%20yasukuni&words=Yasukuni,Suga>

YASUKUNI JINJA. *Yushukan Museum* [online]. [cit. 2021-08-28]. Dostupné z: <https://www.yasukuni.or.jp/english/yushukan/>

創価学園. 関西創価小学校 [online]. [cit. 2021-08-12]. Dostupné z: <https://kansai-elementary.soka.ed.jp/>

Příloha A 靖国神社について調査

- i. 年齢
- ii. 性別
- iii. 生まれた場所 (+今住んでいる所)
- iv. 教育 (どこまで、専修
- v. 靖国は知っていますか？
- vi. 靖国神社へ訪れたことはありますか？
- vii. 戦時中、自国を守り救った方々に対して敬意を抱くことは正しいですか？
正しいと思った方は、全ての亡くなった方々が靖国に眠り祀られるに相応しいと思いますか？
- viii. 他国が他国の宗教的な事案に対して、干渉したり意見を出したりすることは正しいと思いますか？他国がする権利はありますか？
- ix. 自国を守り死んでいった方々に敬意を抱くことは正しくなく、他国との関係性を損なうと考えますか？
- x. 靖国神社から A 級戦犯者を排除することについて、どう思いますか？道義的かどうか。
- xi. 可能だと思いますか？
- xii. 亡くなった方々の魂は、鎮魂されるでしょうか。いいえと答えた方は、されない理由はなぜでしょうか。
- xiii. 総理自身が靖国神社へ参拝することは正しいでしょうか。
- xiv. 総理大臣は公務もしくは私用のどちらで行くべきか。
- xv. 参拝することが、他国との関係に影響を与えると考えますか？はいの方は、その影響について、どうお考えでしょうか。
- xvi. 遊就館（宝物館）境内にあるべきでしょうか。
- xvii. 境内に参拝対象者の宝物館があることは一般的でしょうか？
- xviii. 戦争に関しての宝物館の内容が片方の視点のみの展示だった場合、あなたはどのように感じますか？それは道義的に正しいのでしょうか？

[靖国神社について調査 - Formuláře Google](#)
